STRIP SCHRIFT

Prijs f 5,95/Bfr. 110

HEC LEEMANS EN MERHO
AUKE HERREMA
HANCO KOLK PETER DE WIT

Jaargang 23 nummer 8

's werelds oudste stripinformatieblad

verschijnt 10 x per jaar

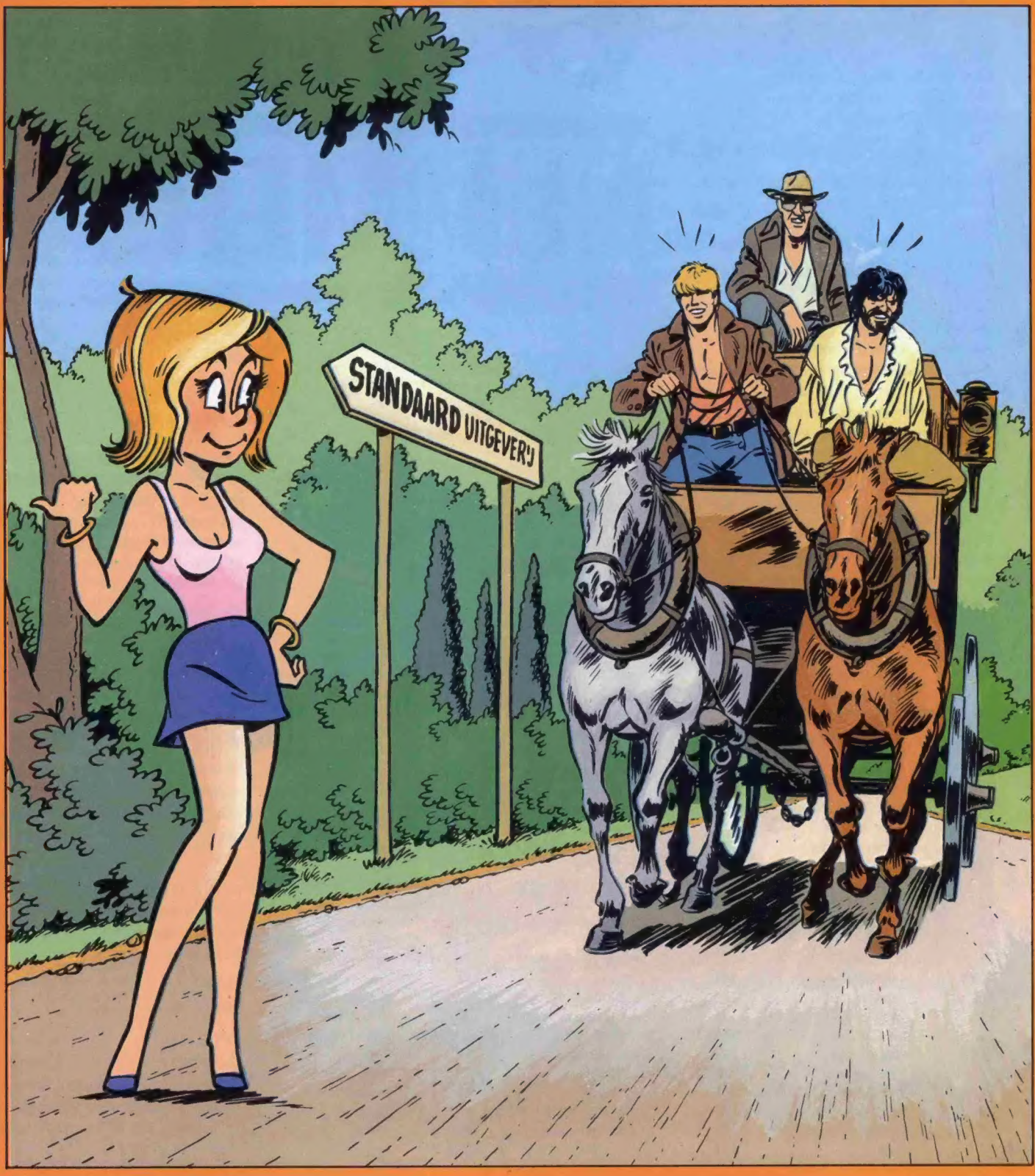

STRIPSCHRIFT OUDE NUMMERS

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn ècht uitverkocht
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht en het kan dus gebeuren dat in de tijd dat uw bestelling onderweg is het gezochte nummer uitverkocht raakt. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reservenummers op te geven (vooral bij nummers onder de 100, waar er maximaal 25 van zijn, van sommige zelfs maar 1 of 2).
3. Van de hele oude nummers (10-13) zijn ook exemplaren zonder bijlage; levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.

Prijzen

Nummers 10-100: *f* 5,– per stuk
101-211: *f* 4,– per stuk of 10 nummers voor *f* 25,–
213-217: *f* 5,– per stuk

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag overmaken op postgiro 3291121 of ABN-bankrekening 54.89.84.751 (voor Nederland) of op onze rekening bij de ABN in Antwerpen, te weten 721-520.62.74-81 (voor België), alle ten name van Het Stripschap te Amsterdam, onder vermelding van de door u gewenste nummers van Stripschrift. U krijgt deze dan na ongeveer één maand thuisgestuurd. Bij bestellingen onder de *f* 12,50 dient u *f* 2,50 op te tellen als bijdrage in de te maken portokosten.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer hebben wij één strip, striptekenaar of onderwerp vermeld, waaraan in dat bewuste nummer veel aandacht wordt besteed.)

10	Aram
11	Kraaienhove
12	Koning Hollewijn
13	Suske & Wiske
18	Bruintje Beer
19	Kabouters
36½	Muurkrant
38½	Muurkrant
45/46	Octobriana
47/48	Peyo
55/56	Peter de Smet
57/58	Marten Toonder
59/60	Walt Disney
61	Peanuts
62	Thé Tjong Khing
63	François Walthéry
65+	Tibet
67	Jean Roba
68/69	Toonder-story
70	Toonder-story
71	Toonder-story
74	Uco Egmond
75/76	Miranda Blaise
77	Aart Clerkx
78	Daan Jippes
79	Piet Wijn
80	The Hulk
83	Eppo
85	Stripprofessoren
86	Eddy Paape
87	Bert Bus
88	Prins Valiant
92	Michel Vaillant
93	Pogo
94/95	Index Robbedoes Weekblad
96	Jijé
97	Trigië
98	Strips in de 30er jaren
99	Milton Caniff
101	Scenaristen
106	Hugo Pratt
111	Stripproduktie
112/113/114	The Spirit
115	Strips & politiek
116	Ben van Voorn
117/118	Michel Blanc-Dumont
120	Dick Matena
121	Berni Wrightson
124	Antonio Palacios
126/127	Claire Brétècher
128	Valentina
129/130	Al Capp
131	Dick Tracy
132	Dagbladstrips
134	Strips in de oorlog
135/136	Suske & Wiske
137	Kleine uitgevers
138	Jan Kruis
141	Daan Jippes
142	Star Wars
143	Amsterdam in strips
144	Ravian
145	Frank Frazetta
146/147	De Klare Lijn
148	Robert Gigi
149	Conan
150	Katten
151/152	Yves Chaland
153	William Vance
154	Didier Comes
155	Victor de la Fuente
156	Nieuwe Nederlanders
157	Jean-Claude Mézières
158	François Bourgeon
159/160	Engelse weekbladen
161	Nieuwe stripbladen
162/163	Robbedoes
164	Harvey Kurtzman
165	Frank Margerin
166	Paul Gillon
167	Richard Corben
168/169	De Bommelfilm
170	Martin Veyron
171	Milo Manara
172	Krantestrips
173	Ted Benoit
174/175	Peter Pontiac
176	Fred & Liliane Funcken
177/178	François Schuiten
179	Weekbladen
180	Robert van der Kroft
181	Rork
182	Vittorio Giardino
183	Strips & Voetbal
184	Titanic
185/186	Ravian
187	André Juillard
188	Westerns
189/190	Kinderzegels
191	Robbedoes
192	Robbedoes
193/194	Illustrated Classics
195	Bondage-strips
196/197	Chantal Montellier
198/199	Andreas Martens
200	Stripjournalistiek
201	Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager
202	Japanse strips
203	Gerrit Stapel
204	Harold Foster
205	Willem Ritstier
206	Studio Vandersteen
207	Literatoren en strips
208	Henk Albers
209	Amateurs
210	Don Lawrence
211	Het Onvoltooide
212	20 jaar Stripschrift
213	Rocketeer
214	Hec Leemans & Willy Lohmann
215	Jacques Glénat
216	Paul Bodoni
217	Bert Bus

Naast de losse nummers is er ook nog een bundeling verkrijgbaar van de nummers 116 tot en met 130. Deze bundeling kost f 12,50.

STRIP SCHRIFT

Jaargang 23 juni 1990 nummer 8 (235)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Eric de Graaf, Arco van Os, Hans Pols, Noël Ummels

Medewerkenden
Ger Apeldoorn, Eduard Bergman, Ben Bits, Ernst Evenblij, Auke Herrema, Gerrit de Jager, Michel Kempeneers, Ivo Ketelaar, Michel Nadorp, Stefan Nieuwenhuis, Conny Schot, Koos Schulte, Rich Thomassen, Rudy Vrooman, Dirk Willemse, Rein van Willigen.

Redactie-adres
Stripschrift
Postbus 9808
1006 AM Amsterdam
Telefoon: 030 - 319968

Abonnementen
Voor abonnementen kunt u terecht bij
Uitgever Het Stripschap
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon 020-852229
ƒ52,50 lid-abonnee
ƒ55,00 donateur-abonnee
Postbank 20 99 48 of
ABN-bank 54 89 74 330
ten name van Stripschrift, Amsterdam
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven contact opnemen met de redactie van Stripschrift

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Omslag
Hec Leemans en Robert Merhottein

Redactioneel

Als u dit redactioneel leest is de maand juni al weer bijna voorbij, maar op de dag dat wij deze tekst 'inkloppen' is het moederdag en dat brengt ons meteen op de volgende vragen: 'Zijn er veel moeders die strips tekenen?'. Al jaar en dag wordt ons stripwereldje overheerst door mannen en iedereen schijnt dat normaal te vinden. Wie van u heeft bij het voor de eerste keer horen van de naam Moebius er ook maar één seconde bij stil gestaan dat het hier wel eens om een vrouw zou kunnen gaan? En wie van u heeft niet éven de wenkbrauwen opgetrokken toen bekend werd dat David, de tekenaar van Jimmy Boy, door de slager mevrouw Dominique David wordt genoemd?

Als we er goed over nadenken komt dit verschijnsel ook voor bij kunstvormen zoals bijvoorbeeld schilderen, beeldhouwen en cabaret. Hoewel het cabaret het gemis van een 'feminin touch' de laatste jaren aardig aan het inhalen is met vrouwen als Martine Bijl, Adèle Bloemendaal, Marijke Boon, Brigitte Kaandorp en Tineke Schouten, schieten ons bij schilderen en beeldhouwen niet meteen wat namen te binnen. Oh ja, Marte Röling, maar die rookt sigaren.

Zijn vrouwen minder cultureel ingesteld? Kom nou toch! Lezers en lezeressen! Help ons uit de brand en leg ons eens haarfijn uit waar de oorzaak ligt van deze ondervertegenwoordiging in stripland.

Na het lezen van dit nummer uiteraard.

Inhoud

4 **THE PANDER BROS.** Michel Nadorp en Ger Apeldoorn
9 **BITS & PIECES** Ben Bits
9 **BRIEVEN**
10 **LEEMANS EN MERHOTTEIN** Noël Ummels
13 **GILLES' HISTORISCHE REIS** Noël Ummels
17 **AUKE HERREMA** Hans Pols
20 **EEN MOOIE DOOD** Auke Herrema
24 **DISNEY: TO BE CONTINUED...** Rein van Willigen
26 **DE DROOM VAN EEN DESIGNER** Ernst Evenblij
28 **ERIC HEUVEL** Noël Ummels
31 **EEN MOOIE BOEK...** Eric de Graaf en Hans Pols
32 **BOEKEN**
34 **VIDEO**
36 **ACTUALITEITEN**
38 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp

THE PANDER BROS.

HOLLANDSE EXPORT IN COMICLAND

door
MICHEL NADORP
en
GER APELDOORN

Een kijkje in de Amerikaanse stripkeuken.
Aan het woord: Jacob **en** Arnold Pander**, twee comictekenaars van Nederlandse origine. Ze debuteerden in de V.S. met** *Grendel*, **op tekst van** Matt Wagner.
Van Grendel en Matt Wagner zullen we binnenkort meer zien, wanneer Wagner's *Batman vs. Grendel* **op de markt komt. De Panders togen verder en maakten vier delen** *Ginger Fox*. **Daarna werd het stil rond de gebroeders. Ze vertrokken naar Nederland en bereidden in Amsterdam, op het atelier van hun oom, een eigen strip voor:** *Visa*. **Dat is alweer een tijdje geleden. Ze zitten inmiddels al weer hoog en droog in de Verenigde Staten en zie daar: hun naam duikt weer hier en daar op. Eén nummertje waren ze gasttekenaars van de** *Badger*, **op tekst van** Mike Baron **en ze maakten een driedelig horrorverhaal** *Exquisite Corpse* **voor uitgever Dark Horse. Dames en heren, maak kennis met...**The Pander Brothers**!**

Allereerst: Hoe oud **zijn jullie?**
Jacob Pander: Ik ben in 1965 geboren en Arnold in '67 te Amsterdam. Al snel zijn we naar de VS verhuisd en in Portland, Oregon gaan wonen. Rond m'n negende ben ik gaan tekenen. Mijn vader is schilder en mijn moeder ook. We zijn dus in een artistieke familie opgegroeid. Mijn vader ontwierp sets voor het onafhankelijke toneel in Portland gedurende de zestiger en zeventiger jaren. Nu doet hij vrij werk of schildert in opdracht.
Op de middelbare school zijn Arnold en ik zo'n beetje gaan samenwerken. We maakten samen strips voor de schoolkrant. Echt samenwerken gingen we toen we in de poster-business terechtkwamen. Daar leerden we ons bekwamen in het illustratiewerk.
Arnold Pander: Daar kwam ook een eind aan het eeuwige geruzie over wiens naam er nu voorop kwam te staan. Vandaar die **Pander Bros.**-naam.
JP: Op school klooide ik ook nog wat met films maken en na de middelbare school...
AP: ...kregen we echte banen. Hoewel... rare baantjes.
JP: We probeerden poen te vangen voor ons tekenwerk door middel van het ontwerpen van business-cards, rockposters en wat dies meer zij. Ik hield me meer met filmen bezig tot op een gegeven moment **Matt Wagner** in Portland was voor een signeersessie en werk van Arnold in een comicwinkel zag hangen.

Grendel

Werkte jij zelf in die comicwinkel, Arnold?
AP: Ja, ironisch genoeg hing mijn werk in een comicwinkel waar ik een jaar gewerkt had en was weggegaan om meer tijd aan striptekenen te kunnen besteden. Matt Wagner had daar een briefje voor mij achtergelaten waarop stond dat hij geïnteresseerd was in mijn werk. Ik heb toen proeftekeningen gemaakt; er waren ook nog andere sollicitanten, ondermeer de inkter **Jay Geldof**. We kregen de strip zonder dat we ècht van plan waren strips te gaan tekenen. We waren meer bezig om manieren te verzinnen om...
JP: ...aan eten te komen!
AP: Haha! Nou ja, manieren om aan geld te komen. Er is maar weinig werk voor tekenaars in Portland, tenzij je goed bomen en koelkasten kunt tekenen. Dus we grepen *Grendel* met beide handen aan, maar wel op een manier waarbij de benadering anders was, meer experimenteel.

Hoe kwamen die proefpagina's **tot stand?**
AP: *Comico*, de uitgever, wilde een visuele scène zonder woorden. Jacob kwam toen op het idee om het meisje, Grendel, met een vriendje uit te laten gaan. Het vriendje wordt vermoord en zij gaat als Grendel achter de moordenaar aan. Nogal gewelddadig, dus ik zei meteen: prachtig, doen we! Ik denk dat we daardoor de opdracht gekregen hebben. Misschien ook door de manier van vertellen. We halen onze inspiratie vaak uit films.

foto CONNY SCHOT

Jullie panel-indeling **doet erg aan een widescreen filmscherm denken.**
JP: De pagina's zijn horizontaal vormgegeven, klopt. Dat is vrij spontaan gebeurd. Later, bij *Ginger Fox* kozen we daar bewust voor.
AP: We probeerden met deze nieuwe structuur, het ritme beter te bepalen en beter te laten zien wat er op de panels gebeurt. We wilden de platgetreden paden verlaten en de objecten van de pagina's laten springen.
JP: Het is ook zo gedaan, omdat we meer speelruimte wilden hebben. Niet zo serieus ingekaderd, maar op een manier, dat we zo spontaan mogelijk iets over kunnen brengen.

Durfden jullie je meteen **al te laten gaan toen jullie aan Grendel begonnen?**
JP: Nou, we waren toen meer aan het uitproberen hoe ver we konden gaan met experimenteren.
AP: Het kwam ook goed uit dat de uitgever ver weg zat. We communiceerden alleen per telefoon over het werk, dus we hadden niet het gevoel dat ze over onze schouder mee konden kijken en konden zeggen hoe we het moesten doen. Maar het is ook voorgekomen, dat ze ingrepen. Jacob had mutanten getekend die er niet uit zagen. Toen we nummer 9 van Grendel binnenkregen bleek, dat sommige van onze tekeningen hertekend waren. Dat was een interessante verrassing.

Kunnen jullie iets meer vertellen over de Amerikaanse **manier van strips maken? Hoe zagen de** scenario's **er uit die jullie kregen van** Matt Wagner**?**
JP: We werkten volgens een methode die door *Marvel* is ontwikkeld. Hierbij krijgt de tekenaar een plot waarna de uiteindelijke tekst wordt gemaakt nadat de tekenaar het verhaal getekend heeft. Vroeger schreef men het verhaal eerst helemaal uit, met dialogen en al. Daarna werd er pas getekend. Op de nieuwe manier werd het meer een lopende productielijn. We kregen scène-indelingen, waarbij gezegd werd hoe lang ze mochten duren.

Is het niet moeilijk **om met zo'n los plot te werken? Bij** Marvel **werkten ze toen met ervaren oude rotten in het vak. Die wisten wat ze deden.**
JP: Het beviel mij beter dan het werken met **Mike Baron** (Ginger Fox). Hij schetst het hele verhaal zo'n beetje voor, inclusief dialogen. Op deze manier legt hij je meteen vast in een structuur waar je niet onderuit kunt. Je kan daardoor minder creatief te werk gaan.

Was Grendel een succes?
AP: De eerste nummers liepen goed, omdat er nogal een hype omtrent Grendel was. Vanwege de korte zwart/wit-verhalen en omdat Matt Wagner's *Mage*-strip ook een grote schare volgelingen had. Toen onze nummers uitkwamen vond het publiek ze nogal controversieel. Ze waren anders getekend dan Matt Wagner's oude Grendels en daar hadden de lezers nogal wat moeite mee. Ze hadden wat tijd nodig om er aan te wennen.

Is het jullie bedoeling geweest om Grendel er agressiever **uit te laten zien dan de gemiddelde Marvel-comic?**
JP: Het hele idee achter Grendel was eigenlijk een studie van geweld. Wij hebben dat niet terughoudend op papier gezet. We hebben het zo intens mogelijk gedaan, maar wel op een smaakvolle manier. Alles binnen de context van het verhaal. We hebben nooit geweld laten zien om wille van het geweld.
AP: Ik denk dat het geweld extra opviel, omdat de rest van het verhaal visueel heel tam werd neergezet. De opbouw was traag en de karakterisering was subtiel, zodat dat erg contrasteerde met het geweld. We zijn niet vies van een portie bloed, maar er waren momenten dat we een beetje huiverden bij wat we deden.

Lag dat aan de schrijver? Was hij degene die jullie zo ver wilde laten gaan?
AP: Sommige scènes deden we op een slapstick-manier om als tegenwicht te dienen voor het serieuze gehalte van het geweld. Echter wel binnen de context van het verhaal, zodat de lezers het konden tolereren.

Toch heb ik de indruk dat jullie er lol in hebben om extreem **te tekenen.**
JP: Absoluut! Daar komt zeker een groot deel van onze eigen lol vandaan. Eigenlijk komt het er op neer, dat je je eigen entertainment creëert. Je maakt in eerste instantie iets voor jezelf, het is jouw visualisering

AT FIRST, I WAS UNCERTAIN. I COULDN'T QUITE SEE CLEARLY.
THE BOY'S BODY SUDDENLY SEEMED TO SPASM, THOUGH.
AND, THEN I SAW--
--GOD--
--AND GODDAMMIT, ALL I COULD REMEMBER...
..WAS THE FEEL OF THAT BASTARD'S TONGUE IN THE CENTER OF MY PALM!
25

Christine Spar als Grendel

HE WAS SURE. SURE HE HAD SAVED ME.
I LET HIM THINK THAT.
HE THOUGHT IT ALL NIGHT. HE WAS DETERMINED.
BUT, ALL MY LIFE...
...SOMEONE'S BEEN DOING IT TO ME.
WHILE I WAS ALWAYS DOING IT FOR SOMEONE ELSE.

Links, gewelddadige sex in *Grendel*. Rechts, New wave in Ginger Fox. Onder, Visa-project. *Volgende pagina*, vrij werk van Arnold Pander

van het verhaal. Iedere keer probeer je jezelf te overtreffen en nieuwe invalshoeken te vinden, om een zo groot mogelijke reactie uit te lokken. Je hoopt dat het de mensen zal aangrijpen. Het is niet het ophemelen van geweld, het is zo gebracht dat mensen het ervaren, voelen. Dat is onze benadering bij het tekenen. Als je iets tekent, voel je datgene wat je tekent ook. Zò kun je het visualiseren op een manier die jou het meest dramatisch of meest pijnlijk lijkt.

Zijn jullie het altijd met elkaar eens over de benadering **van het visualiseren?**
AP: De meeste meningsverschillen gaan over het vertellen van het verhaal, hoe je het in beeld brengt. Niet qua uitwerking, maar wat de opzet betreft. We laten elkaar vrij op punten waar we goed in zijn. Er zijn van die dingen zoals gebouwen, waar ik Jacob altijd zijn gang in laat gaan. 'Jij doet al de gebouwen,' zeg ik dan tegen hem 'dan teken ik wel alle handen'.
JP: Het gebeurt vaak, dat we naar potloodschetsen kijken en dat er dan iemand oppert dat de compositie beter kan.

Kunnen jullie vertellen waar Grendel over gaat?
JP: Het is afgeleid van de *Beowulf*-figuur, wat een goedkeuring van geweld inhoud, vanuit het perspectief van het beest of de moordenaar.
AP: Ons verhaal is opgesplitst in twee delen: het dagboek-gedeelte en het verhaal daar buiten. We zien de handelingen van de hoofdfiguur **Christine Spar**, die in de ogen van de maatschappij als een psychotische moordenaar werd gezien, uitgelegd in haar dagboek. De oorsprong is een klassiek verhaal dat Beowulf heet en dat gaat over een beest dat de moord op haar kinderen wreekt. Het beest, de Grendel, is een verschrikkelijk monster dat kleine dorpjes terroriseert. Later schreef **John Gardner** een boek, Grendel genaamd, over het zelfde voorval maar nu gezien vanuit de belevingswereld van het monster. Een complete omdraaiing van het gebeuren, zodat er een psychisch inzicht ontstaat in het gedrag van het monster, met zijn eigen angsten en verdriet om de kinderen die door mensen zijn vermoord. In de stripversie is Grendel een vrouw, wiens kind ontvoerd wordt en daarna gedood. Daarna ontketent ze een golf van geweld. We zien de reactie van de gemeenschap en haar motivatie.

Daarna heeft Matt Wagner **weer nieuwe Grendel-verhalen geschreven met nieuwe hoofdpersonen die ook weer geweld ontketenen en er daarna uiteindelijk ook zelf aan kapot gaan.**
AP: Ja, want het doden is uiteindelijk zelfdestructief.

In latere nummers legt Matt Wagner uit dat Grendel de duivel **is, die de mensen verleidt en dat is erg in tegenspraak met de voorgaande verhalen.**
AP: De nieuwe verhalen zijn zeker vanuit een religieuze optiek geschreven.
JP: Er zijn nogal wat mensen die uit hun bol zijn gegaan bij het lezen van Grendel. Toen we naar onze eerste comic-conventie gingen, vertelde **Mike Kaluta** ons, dat hij een vrouw had gesproken over Grendel die over de strip uitviel en die vond, dat het een duivelse strip was. Het schijnt dat de uitgever *Comico* al eerder narigheid heeft gehad omtrent Grendel. Toen Comico hun comics naar een distributeur stuurden, wilde hij niets meer met ze te maken hebben, want Grendel was werk van de Duivel. Misschien kwamen er vlammen uit het postpakket waarin het zat?

Hebben jullie last van censurering **gehad?**
JP: Het enige waar we moeite mee hadden,

HAGER! THE BASTARDS REFUSED TO GIVE ME MY MOVIE!
CREIGHTON! JEEZ, PIPE DOWN, WILL YA? WE'RE TRYING TO MAKE A MOVIE HERE!
ROLL #5
MOVIE? THIS PORNO-SLEAZO? HOW MANY OF THESE CAN YOU GRIND OUT, HAGER?
YOU HEAR THAT, SANDRA LEE?
OH, YEAH? THEN HOW COME YOU SPEND SO MUCH TIME OUT HERE GAWKIN'?
C'MON, SANDRA LEE! LET'S NOT WASTE IT!

was de term 'parential guidence suggested', die op de cover van Grendel staat. We wisten eigenlijk niet precies wat dat betekende. Comico vond dat we een bepaalde sexscène te pikant hadden getekend. Dat moesten we veranderen zodat het wel onder het label 'P.G.' kon.

AP: Het rare was, dat men niets tegen het geweld had, maar wel tegen sex. Toen hebben we het zo veranderd dat de man de vrouw bij haar haren grijpt en krabt. Dat vond men okay, dus ze verruilden de erotische sex voor gewelddadige sex.

Who's that lady? Ginger Fox!

Wat gebeurde er na Grendel**?**

JP: Ze benaderden ons om een 3-D-strip van *Max Headroom* te maken, maar dat ging niet door in verband met heisa omtrent de rechten. Bovendien vonden de producers van Max Headroom het script van **Mike Baron** niet leuk. Daar voor in de plaats wilden ze een bewerking van een televisie-aflevering, maar voor televisie werd de serie stopgezet, dus het had niet echt veel zin meer. Aan de andere kant vonden we het niet erg, omdat het ongeveer hetzelfde zou worden als Grendel. We wilden de modekant op. Toen *Ginger Fox* kwam, konden we dat mooi exploiteren; vreemde kapsels, hoge hakken, mooie jurken, een soort bourgeois-sfeertje.

Hoe zijn jullie aan Ginger Fox **gekomen?**

AP: De uitgever had al een album van Ginger Fox op de markt gebracht en nu wilden ze een miniserie hebben van haar.

JP: Wij waren net klaar met Grendel en ze wilden ons aan het werk houden. Bovendien moest het een stuk commerciëler worden dan het album. Dat oogstte namelijk goede kritieken, maar het was een financiële strop. Ze dachten waarschijnlijk dat het wel zou gaan verkopen als ze onze 'New Wave'-flair er aan vast zouden koppelen. Aanvankelijk vonden we het de moeite waard om te tekenen omdat het ging over een vrouw die carrière probeert te maken in een mannenwereld.

AP: Maar toen we er mee bezig waren bleek het een satirische kant op te gaan. Dat hebben we toen in de tekeningen versterkt, we zijn cartoon-achtiger gaan tekenen.

Jullie vertelden eerder in dit gesprek dat jullie nogal wat problemen **met Mike Baron's scenario hebben gehad...**

AP: Nee..., niet echt.

Nu liegen jullie!

JP: Okay, toch wel. We verwachtten een ander verhaal. We dachten dat Baron een bepaalde affiniteit had met die problematiek. Daar hadden we met hem over gepraat, maar dat kwam er niet uit.

AP: Het was wel een spontaan en chic verhaal en ik zou graag nog eens met hem willen werken.

Hebben jullie het er nog met hem over gehad?

JP: Nee, zijn voornaamste reactie was: 'Maak je er niet druk over. Teken het maar, zodat het gepubliceerd kan worden.' De communicatie was niet zo gedreven als met **Matt Wagner**. Die wilde echt iets persoonlijks maken. Ginger Fox was gewoon een volgend project voor Mike Baron. Niet persoonlijk en veel fabrieksmatiger in aanpak dan Grendel. Daar moesten we nogal aan wennen.

In hoeverre is modetekenwerk **belangrijk voor jullie?**

AP: Toen Grendel uitkwam liet ik me inspireren door mode-illustratoren en andere designers, zoals bijvoorbeeld **Antonio Lopez** en **Patrick Nagel**. Beide zijn ze inmiddels

dood. Ik weet niet wie ons op dit moment beïnvloedt.
Daniël Torres **misschien?**
AP: Ja, zijn werk is een invloed. Ook **Will Eisner** en ga zo maar door. Een hoop Europese striptekenaars zijn fantastisch.

Jullie worden ook wel 'New Wave'-tekenaars **genoemd.**
JP: Ja, ze prikten ons die naam op, vanwege de haarstijlen, de harde benadering.
AP: Die scherpe kant aan ons tekenwerk komt voornamelijk door het inktwerk van **Jay Geldof**. Onze tekenstijl is een stuk losser. Bij Ginger Fox probeerden we een inktstijl te vinden die dicht bij het potlood lag, maar ik voelde me niet zo op m'n gemak met een penseel, omdat het teveel de originele potloodlijn veranderde. Dus hebben we het geïnkt met een croquil-pen, wat enorm veel tijd kostte. Het resultaat was op sommige momenten geslaagd, maar niet altijd. Een verfijnde penseeltechniek zou toch beter geweest zijn, dus we moeten nog wat meer oefenen met penseel. Zoals het er nu uitziet is het een stuk platter dan ik had gehoopt.

Nieuwe wegen

Jullie gaan nu comic-conventies afschuimen om van uitgevers werk los te peuteren?
JP: Ja, na Grendel en Ginger Fox, wilden we eigenlijk een eigen strip doen. We zijn naar Amsterdam gekomen om deze strip te schrijven. Ik heb nu het gevoel dat ik iets aan te bieden heb van onszelf. We moesten gewoon ons ei kwijt.
AP: Het is nu alsof we verlost zijn van die belasting.
JP: Nu kunnen we met een open houding naar de conventie gaan om contacten te leggen met schrijvers om samen te werken aan projecten. We hebben ons eigen project onder controle en we kunnen nu beide doen. We voelen ons nu op ons gemak voor andere projecten.
AP: Het werktempo ligt zo hoog in de VS, dat je gemakkelijk je persoonlijke werk kan verliezen. Je moet werk afstoten en uit je omgeving ontsnappen om je te realiseren wat er in je eigen hoofd omgaat.

Dat is ook één van de redenen geweest waarom jullie naar Holland zijn gekomen?
AP: Ja, de hoofdreden. Maar natuurlijk ook om de mooie Hollandse meisjes te zien, haha! En om meer tijd door te brengen met onze familie. Het schrijven was ook een mooie reden om weg te kunnen uit de VS. We hoopten dat we het project vanuit Nederland konden verkopen, zodat we hier geld binnen zouden krijgen en dan door konden gaan, maar dat is niet gelukt. Het is eigenlijk een project dat over zes delen loopt. We hebben nu het eerste deel uitgewerkt. Dat speelt zich overigens hier in Amsterdam af. De andere delen spelen zich op andere locaties af; één in Rome, één in

Berlijn, enzovoort. *Kuifje* is van groot belang voor ons. Het was de eerste strip die we lazen. We willen een soort moderne Kuifje maken, maar daar zijn we nog niet helemaal rijp voor.

Kun je er wat meer over vertellen? Het heet Visa**?**
JP: Het is wel grappig om te zien hoe het gaandeweg allerlei veranderingen onderging. In het begin wilden we een recht-toe-recht-aan Kuifje-achtig avonturenverhaal schrijven. Uiteindelijk is het een verhaal geworden dat meer op onze eigen persoonlijke ervaringen is gebaseerd. De personages reflecteren meer en meer ervaringen die wij hier hebben opgedaan en onze kijk op het wereldgebeuren. Het verhaal is veel politieker geladen geworden. De basis is een vlot avonturenverhaal handelend over hedendaagse politieke problemen, zoals de multinationals, de exploitatie van de derde wereld of het gevaar van een dreigende politiestaat. Deze elementen zijn door het verhaal heen geweven en hopelijk neemt de lezer ze tussen neus en lippen door mee, zonder het gevoel te hebben dat er gepreekt wordt. We hopen dat het aanspreekt. Het is geen politiek platform voor ons, het is meer een verkenningstocht zonder dat we boude beweringen doen. Het is ook een tijdopname zoals we er nu over denken. Het is in ieder geval een grotere uitdaging om je eigen ideeën op papier te zetten en niet die van iemand anders. Als mensen ons nu om verantwoording vragen kunnen we daar op ingaan. Dat was het frustrerende van het werken aan Grendel. Achter sommige aspecten kun je staan, maar achter andere niet. Op een comic-conventie in Londen kwam er een verontwaardigde vrouw naar ons toe die haar beklag deed over de nieuwe Grendel-verhalen. We konden alleen maar schuchter onze schouders ophalen, omdat we de gewreekte verhalen, door ons verblijf in Nederland, nog helemaal niet onder ogen hadden gehad. Het enige dat er nog van ons in Grendel zit, is ons logo-ontwerp.

Dus jullie willen niet**, dat Visa zo snel mogelijk gepubliceerd wordt.**
AP: Natuurlijk, maar het is niet meer een

hoofdzaak. Het is belangrijk dat we nu ons gezicht laten zien, visueel present zijn.

Willen jullie eerst weer wat naambekendheid **opbouwen alvorens iets anders te doen?**
JP: Nee, dat is het niet echt. We willen dit project verder ontwikkelen om er zeker van te zijn dat het persoonlijk blijft. Tot het moment dat we er helemaal zeker van zijn. Als we er nu de markt mee op zouden gaan, is het een project waarbij een uitgever heel makkelijk over onze rug heen andere schrijvers er bij kan halen om bijvoorbeeld de dialogen te schrijven. Omdat we nog niet veel op onze naam hebben staan, zitten we in een zwakke positie, dus we moeten nog even flink aan de weg timmeren en dan onze slag slaan!

Hoe was het om in Amsterdam te werken?
AP: Helaas hebben we geen flikker uitgevoerd in Amsterdam!
JP: Nee, serieus. We hebben hier geschreven en niets verdiend, maar het was een geweldige ervaring.

Blijven jullie voorlopig nog samenwerken?
JP: Nou, dat is de vraag. Ik wil me eigenlijk meer met filmmaken bezighouden en Arnold met striptekenen. Ik heb geprobeerd om hier op de filmacademie te komen, maar dat is me niet gelukt. Misschien lukt het me in Londen.
AP: Tja, dan zal ik toch eens alles zelf moeten gaan tekenen, dus ook de decors en andere vervelende dingen. Haha!

Brieven

Foei, Bezige Bij!
Na meer dan 40 *Bezige Bij*-paperbacks begint het einde van de Bommelreeks in zicht te komen. Dat is even betreurenswaard als onontkoombaar. Even betreurenswaard maar geenszins onontkoombaar is de klap van *Heer Bommel komt op*. Met zijn rode voorkant en, erger nog, zijn rode rug vormt hij een dissonant in een reeks die zich van oudsher kenmerkte door witte ruggen. Had dat nu echt niet anders gekund?? Als ereschuld aan het legioen van trouwe lezers staan de Bezige Bij nu twee dingen te doen:
1. Voor *Heer Bommel komt op* een wit stofomslag ontwerpen, dat op schriftelijk verzoek aan iedere aanvrager wordt toegezonden.
2. *Heer Bommel vervolgt* en *Heer Bommel sluit aan* weer òf in de vertrouwde vormgeving uitbrengen, òf metéén van een wit stofomslag voorzien òf althans met een witte rug uitrusten.
Ik hoop dat dit niet te veel is gevraagd.
Adeldom verplicht.
P. Hans Frankfurther, Amsterdam
Wij hebben de Bezige Bij om commentaar gevraagd, maar geen reactie ontvangen.

Bits & Pieces

1 APRIL

Stelt u zich eens voor in mijn plaats. U bent kolomschrijver. Het is op de kop af één april. En u zit werkeloos met uw pen in de handen. Buiten is het twintig graden, binnen zit heer Bits. Nakaterend van de zoveelste einde-week stripborrel. Nu weer die van Hugo en André.
Wie zijn Hugo en André, zult u zeggen. Nou, dat zijn de Theo en Thea van de stripwereld. Altijd babbel-de-babbel over de strip, maar niet echt er iets mee doen. André doet busmaatschappij NZH en Hugo pretpark Duinrell. Ze geven een feestje in hun subtropisch zwembad te Wassenaar. Met een, het moet gezegd, prachtige imitatie Kuifje uitnodiging, lokken ze mij de feestsauna in. Na een half uurtje dollen en glibberen op de monstrueuze glijbaan van het pretpark, stel ik mij verdekt op voor vrije nieuwsgaring.
Zachtjes hoor ik Hugo smoezelen met de vertegenwoordiger van Professor Ich. Leuk boekje van die uitnodiging gemaakt Ich, zegt Hugo. Ja, mocht ook wel zo'n weekje na de opening van ons hooggeleerde promotiecentrum, komt het terug. Ik fluister voor de argeloze lezer dezer kolom in mijn bandrecorder: 'Professor Ich, stripinfocentrum, Amsterdam, zopas feestelijk ontkurkt, strak gelijnd galeriepaleis.' Ik vang nog juist een laatste flard op: ... maar meer wat samen doen'.
Volgend jaar staat er dus een bushalte voor het raam bij Ich en liggen Duinrell folders binnen.
Plotseling schiet een figuur voorbij op de glijbaan die me doet denken aan de eigenaar van stripwinkel Lambiek. Ik moet me vergissen. Die loopt namelijk balend door Amsterdam. Ieder die het horen wil verneemt dat hij toch galeriehouder nr. 1 in de hoofdstad is. Een beetje onterecht verongelijkt 'Ik is Ich' roepend dus.
Terug naar echt belangrijke zaken. Hugo en André doen zo samenzweerderig, daar wordt nieuws gemaakt. Geruisloos glij ik achter de ligstoelen van de heren en een niet nader geïdentificeerde Haarlemse tekenaar.
'Wat denk jij van een openbaar stripfeestje in Haarlem, Dré?
Leuk zo rond het marktje. Goed voor je Kamer van Koophandel voorzitterschap. Paar jaartjes doen. Dan is de jus er wel af. Aardige Haarlem promotie.'
'Maar Huug, hier vlakbij is toch altijd zo'n stripdriedaagse?'
'Jawel, maar die zitten op zwart zaad. Bovendien beconcurreren ze mijn pretparkje. To close hoor.'
'Tsja, daar zit wat in. Maar, eh, wij zijn voor de stripprofessionals toch niet de goede partij. Af en toe een busdienstregeling met een tekening voorop. En jij alleen die maffe kikker bij de ingang. Dat is geen alibi.'
'Ach wat. Met stripprofessionals vul je nog geen halve bus. Jouw reisbus naar Grenoble is ook geflopt. Die was leeg. Terwijl ik nog dacht dat ze onder de banken zaten. Bovendien ze gaan concentreren of stoppen met de handel. Marginale zaak aan het worden.'
Ai,ai, zakenjongens met visie en belangen dringt het diep tot mij door. Terwijl ik wegsluip uit mijn benarde positie nu het golfbad op toeren komt, voel ik het nieuws aanstormen. Ik nestel me in het koelvak van de bar. Het oor tegen het bovenblad. Sensoren op honderd procent. Hugo en André bestellen beide een Buckler. Met hun Youpie in de hand versnelt de conversatie plotseling.
'Haarlem, voorjaar 1991 dus, Huug.'
'O.K.. Jij de bussen en wat tekenaars. Ik de attracties.'
'Heb reeds de uitgevers gepolst,' roept de Haarlemmer.
'Ja, die komen graag. Helpen zonder meer die driedaagse naar gort. Als dit ze maar geen geld kost.'
'We doen het voor drie jaar. Dan moeten we iets anders. Surfplanken of zo.'
'Deal?'
'It's a deal.'
Wonderlijk. Het is echt 1 april. En toch het knagende gevoel dat Nederland binnen enkele jaren geen stripevenement meer heeft.

Ben Bits

'Dat zwart is tenminste zwart!'
'Ben je zeker, dat het niet opnieuw is ingekleurd...?'
'Eindelijk zijn we van die nietjes in de rug verlost!'
Hec Leemans **(1950) en** Merho **(pseudoniem van Robert Merhottein (1948)) hebben na twaalf jaar** *Hoste* **de overstap naar uitgeverij** *Standaard* **gemaakt en dat levert bovenstaande kreten op, waarbij vooral Merho zich zo blij toont als een kind. Zijn vrouw onthult, dat 'de herdrukte boekskes' de afgelopen dagen geen strobreed van het echtelijke bed verwijderd mochten worden. Het verschil tussen een uitgave van** *Bakelandt*, **Leemans' vrijbuitersstrip die zich afspeelt in de door Napoleon Bonaparte onderworpen Nederlanden en** *Kiekeboe*, **waarin Merho een eigentijds gezin opvoert met een al te doldwaze vader, bij de feitelijke krante-uitgever Hoste en de gelouterde stripuitgever Standaard, is het spreekwoordelijke verschil tussen dag en nacht. Samen met** Dirk Willemse, **directeur strips bij de Standaard Uitgeverij, doen de twee stripmakers een boekje open over hoe de switch tot stand kwam.**

door
NOËL UMMELS en **ARCO VAN OS**

Leemans 'Hoste deed de uitgave van onze strips er eigenlijk maar bij. Daar het een pure krante-uitgever is, had men weinig kennis op het gebied van strips uitgeven en besteedde men er weinig aandacht aan. Standaard heeft oog voor de klachten van zijn auteurs en speelt die door naar de drukker. Er wordt oplettender met de strips omgesprongen, men gebruikt beter papier, betere inkt en zo komt het, dat het zwart nu niet meer vaal is en de kleuren niet meer flets. Als uitgever, gespecialiseerd in strips, heeft Standaard veel meer kwaliteit in huis dan Hoste. Maar Robert en ik zijn zeker niet met ruzie bij Hoste vertrokken. Omdat men ging reorganiseren en men zich wilde gaan beperken tot de kranten, besloot men de strips af te stoten.'
Merhottein 'Nee, er was geen sprake van een conflict tussen Hoste en ons. Onze overstap is een zakelijke overeenkomst waar iedereen wel bij vaart. Bakelandt en Kiekeboe blijven ook gewoon voorgepubliceerd worden in de Hoste-krant *Het Laatste Nieuws* en *De Nieuwe Gazet*.
Ik kende Robert en Hector al van de tijd, dat ik nog voor *Het Spectrum* werkte. In 1988 fuseerde *Spectrum België* met *Elsevier België* en *Standaard*. Er werd toen besloten onder de laatste naam verder te werken, *vertelt* **Dirk Willemse**.
Standaard startte een jaar geleden gesprekken met *Hoste* rond de overname van *Kiekeboe* en *Bakelandt*. Daar deze auteurs veel voelden voor zo'n overgang, is één en ander vlot en snel verlopen. De laatste jaren is er heel wat veranderd bij *Standaard*. Er wordt gewerkt aan nieuwe reeksen naast de bekende series. Bij *Studio Vandersteen* werkt iedereen aan zijn eigen reeks. Met vier nieuwe albums per serie per jaar is er voor onze tekenaars weinig ruimte voor nieuwe extra series. Willy Vandersteen werkt zelf met veel plezier aan *De Geuzen* en heeft op dit moment geen nieuwe projecten.
Wij zijn ons voor nieuwe series elders gaan oriënteren. *Standaard* wil starten met een beperkt aantal nieuwe reeksen van vooral Vlaamse tekenaars. Wij denken dat we voor hen een goede thuishaven zijn. Hector en Robert zijn vakbekwame mensen, die weten wat dit vak inhoudt en wij kunnen hun boeken veel beter uitbrengen dan Hoste. Wij blijven de oude Hoste-uitgaven van Kiekeboe en Bakelandt evenwel distribueren tot zij uitverkocht zijn, maar er is nog maar weinig in voorraad.'
Niet alleen de kwaliteit van haar uitgaven maakte, dat Merhottein en Leemans wel oor hadden naar het voorstel van Willemse om de overstap naar Standaard Uitgeverij te maken, de kwaliteit van het uitgeven was voor de twee stripmakers zo mogelijk van een nog groter gewicht.
Op de Nederlandse markt liet Hoste de distributie nogal liggen. Betapress doet de verkoop per computer en het feit, dat de Hoste-strips geen streepjescode hadden, gaf complicaties die succes in het buitenland in de weg stonden. En dat, terwijl de heren een internationale carrière ambiëren. **Willemse** 'In België heeft Kiekeboe een oplage van 60.000 exemplaren, hetgeen het een echte

een paar apart
LEEMANS en MERHOTTEIN

topserie maakt. Bakelandt behoort met de helft van dat aantal nog steeds tot de top 10 series, zoals bijvoorbeeld *Robert en Bertrand*. In Nederland evenwel worden er aan die strips maar een paar duizend exemplaren verkocht, doordat Hoste niet voor een goede distributie heeft gezorgd. Om de een of andere reden had Hoste geen interesse voor Nederland. Over een jaar of anderhalf zullen de resultaten van de herlancering van de strips van Hector en Robert bij Standaard Uitgeverij merkbaar worden. Wij verzorgen de promotie veel beter, doordat wij onder meer al over vijftien vertegenwoordigers voor onze strips en boeken beschikken.

Leemans *vult aan* 'Bij Standaard zitten Robert en ik nu beter met het oog op de internationale markt. Standaard volgt die beter dan Hoste deed. Daar had men geen ervaring met die markt en was men op beurzen neofiet. Vanaf nummer 50, beginnen we met een nieuwe start van Bakelandt. We gaan de personages dan opnieuw voorstellen en brengen dat album in het Frans – en voor mijn part Albanees – uit als nummer één. Dan kunnen ook die Albanezen het goed volgen. Hopelijk volgt er op een gegeven moment dan een vervijfvoudiging van de verkoop!' 'Wij hebben altijd beweerd, dat het uitblijven van succes met onze reeksen in Nederland te wijten was aan een slechte distributie. Als Kiekeboe en Bakelandt nu nog niet aan gaan slaan, hebben Hector en ik geen excuses meer. Maar ik verwacht ook initiatieven van onze nieuwe uitgever die de verkoop zullen bevorderen. Dergelijke initiatieven ontbraken bij Hoste,' *aldus* **Merhottein.** 'Ofschoon het al zeer succesvolle reeksen zijn, zal Standaard Uitgeverij zeker trachten dit succes uit te bouwen,' *belooft* **Willemse.**

Publicatie van Bakelandt en Kiekeboe in Nederlandse kranten zou ongetwijfeld bijdragen aan vergroting van de populariteit van deze strips in ons land. Dirk Willemse is dan ook vast van plan via **Nico Noordermeer**, *die voor Standaard en Uitgeverij De Lijn als vertegenwoordiger optreedt waar het het realiseren van publicatieruimte voor krantestrips betreft, zijn twee aanwinsten bij Nederlandse kranten onderdak te brengen. Hij wijst daarbij op de grote voordelen die Kiekeboe en Bakelandt bieden:* 'De strips hebben een gegarandeerd verschijningsritme en een duidelijke kwaliteit en Robert en Hector bezitten het ambachtelijke doorzettingsvermogen dat zo typerend is voor de Vlaamse strips. Vandaar, dat Standaard met Kiekeboe en Bakelandt garanties kan bieden die een ander niet te bieden heeft.' 'Nooit heb ik in al die jaren een dag overgeslagen,' *zegt een plichtsgetrouwe* **Leemans,** 'en dat geeft de kranten vertrouwen. Toen Robert en ik indertijd bij *Het Laatste Nieuws* begonnen, twijfelde men of wij het tempo wel aan zouden kunnen. Maar dat is altijd goed gegaan in tegenstelling tot **Gerrit Stapel** en **Hans Kresse**, van wie de eerste – dat mag ik vast wel van hem vertellen – eens opgebeld werd door de hoofdredacteur met de vraag waar zijn strook die dag gebleven was. En in plaats van te tekenen ging Kresse wel eens met de hond wandelen.' *Dergelijke praktijken komen nu nauwelijks meer voor. Het idee, dat een krantestripmaker met een deadline van twee dagen te maken heeft, is volgens Willemse achterhaald. Hoe ver liggen Leemans en Merhottein dan voor? De laatste:* 'Op het moment 84 verschijningsdagen in potlood. Een maand tot twee reserve aan ideeën voor verhalen.' 'Ik ben gewoon te werken per verhaal en dat geldt ook voor het bedenken van de plots,' *aldus* **Leemans**, 'Ik lig nu vier weken voor, maar dat zijn er normaal meer. Omdat ik nu èn een goed verhaal wilde maken èn de

Covertekening voor het album *Kiekeboe, Konstantinopel in Istanbol* en de definitieve toepassing op het album

personages daarin duidelijk wilde voorstellen, heb ik zeker drie weken moeten denken over een verhaal. Een paar jaar geleden had ik altijd maar een week voorsprong en kon ik dus niet ziek worden. Vandaar, dat ik zo gezond ben! Maar sinds ik drie jaar geleden een assistent kreeg in de persoon van Claus Scholz, die alles inkt op enkele figuren na, is mijn voorsprong een half album.' **Merhottein** 'Ook ik beschik sinds drie jaar over een inkter: **Peter Koeken**, die voorheen *Tits* tekende. Graag zou ik ook nog een assistent willen hebben die het potloodtekenen ter hand neemt, zodat ik mij, vanwege een uitken.

Collega Leemans is niet geneigd een studio op te starten. Dat zou voor hem ook minder makkelijk zijn, meent **Willemse** 'Doordat je bij een karikaturale strip te maken hebt met sjablonen, is het eenvoudiger in dezelfde stijl te werken, terwijl er in een realistische stijl veel te variëren valt.' *Maar Leemans heeft nog andere redenen:* 'Het is vreemd om dingen uit handen te geven. Het resultaat valt niet tegen, maar het is wel wennen. Nu vorm ik een goed team met Claus; we zijn goed op elkaar ingespeeld. Onlangs zijn we op groter formaat gaan werken en dat is een goede zet gebleken. De inkleuring heb ik bij *De lotelingen* nog zelf gedaan, in drie maanden. Dat was niet te doen, ik was kapot! Het heeft daarna lange tijd gevergd om een inkleurster in te werken en nu is het nog niet altijd zoals ik het zelf zou doen. Fouten tracht ik zoveel mogelijk te corrigeren, want ik ben er ziek van als er ook maar iets mis gaat. Dan denk ik: had ik er maar twee dagen langer naar gewerkt. Naast Bakelandt ben ik nu bezig aan een nieuwe strip: *Kowalsky*, die eveneens door Standaard uitgegeven zal worden. Het eerste album, dat in oktober in de winkels ligt, wil ik persé helemaal zelf gemaakt hebben. Daarna besteed ik misschien enkele zaken uit.'

Het uitgeven van Kowalsky betekent ook een belangrijke breuk met het oude beleid bij Standaard, want het betreft hier nu eens géén krantestrip.

'Maar het blijft onze politiek om reeksen uit te geven, waarvan op zijn minst vijf albums verschijnen,' zegt **Willemse**, 'Deze langetermijn-politiek is goed voor de auteur, de uitgever en de consument, want de laatste weet, dat hij geen eenmalig ding koopt. Het eenmalige kunstwerk van de stripmaker-die-niet-weet-wat-hij-daarna-gaat-doen, zal in ons fonds dan ook niet voorkomen. Hetzelfde geldt voor het werk van beginners, ofschoon wij hen wel met onze know-how willen begeleiden. Debutanten moeten hun heil zoeken bij tijdschriften en fanzines en niet meteen veel geld verwachten te verdienen. Bij het wielrennen kom je ook via de junioren en de liefhebbers als neo-prof in een kleine ploeg. Pas als je deze stadia doorlopen hebt, kom je er.'

breiding van mijn werkzaamheden in de vorm van een bij Standaard te verschijnen *Kiekeboe Familiestripboek*, kan beperken tot het maken van het verhaal en de lay-out. Maar het is moeilijk iemand te vinden en Studio Vandersteen heeft alleen bezette potloodtekenaars. Uiteindelijk is het mijn streven een *Studio Merho* te realiseren, waarover ik de supervisie heb, Ik zeg wel eens: strips maken is een mooi vak, maar het tekenen is er te veel aan. Het neerzetten van de personages vind ik boeiend, maar dat geldt niet zo zeer voor de decors.' *Merhottein wijst het cliché van de eenzaam ploeterende kunstenaar van de hand.* 'Film is toch ook teamwork? Indien je werkt met tien scenaristen en tien tekenaars, kan dit de kwaliteit van je strips alleen maar ten goede komen. Nu is iemands tekenstijl natuurlijk makkelijker te imiteren dan zoiets als humor. Verhalen zouden een ander karakter krijgen bij een wisseling van de scenarist en daarom blijf ik die zelf ma-

TIENTALLEN KOOL ZEILEN
PIRATEN!
WE ZIJN VER-LOREN
NOG NIET AAN DE KANONNEN IEDEREEN!!!
WE MOETEN BAKELANDT EN DE KAPITEIN ER BIJ HALEN
DE FELOEKEN MET DE TOT DE TANDEN GEWAPENDE PIRATEN NADEREN SNEL DE "ROY DE NAPLES".

Pagina uit: Bakelandt, Blanke Slavinnen

Gilles HISTORISCHE REIS

Het vijfde album in de reeks *Gilles de Geus* **werd, door de trotse makers** Hanco Kolk **en** Peter de Wit, *De Batavia* **gedoopt. Geheel in stijl vond de presentatie ervan plaats op de** *VOC-werf* **in Lelystad, waar een groep vrijwilligers van de stichting** *Nederland bouwt de Batavia* **al vijf jaar werkzaam is aan een replica van het roemruchte schip uit de Gouden Eeuw. Het immense bouwwerk is al even prachtig om te zien als het nieuwe stripboek.**

Gilles' vriend de admiraal krijgt opdracht van de prins van Oranje (nee, niet Ruud Gullit!) om een camee aan de meest biedende te verkopen en zo de nodige pecunia voor een vers legertje te organiseren. Maar het kleinood heeft een magische en kwaadaardige invloed op de arme man en op iedereen die het onder ogen krijgt. Als de camee aan boord van de Batavia belandt, geven **Kolk** en **De Wit** hun versie van de muiterij en daaropvolgende schipbreuk, die het spiksplinternieuwe schip al op zijn eerste reis te verduren kreeg.

Hanco Kolk: Peter had al in 1984 het idee om iets met de onfortuinlijke reis van de Batavia te doen, maar mij leek het gegeven niet zo geschikt voor een humorstrip. Ik dacht toen, dat het eerder thuishoorde in een reeks als *Cori, de scheepsjongen* en het verbaast me, dat **Bob de Moor** er nog steeds niks mee heeft gedaan. Na *De Revue* wilden Peter en ik een substantiëler verhaal gaan maken en kwamen wij toch weer bij de Batavia uit. De feiten vormen al een mooi verhaal met alle elementen erin. Al na Den Helder ging het op dat schip mis. De kapitein kon geen orde houden; de bemanning werd tegen hem opgestookt; en verkrachtte een vrouw... Uiteindelijk leidden de problemen tot de muiterij, de schipbreuk en twee vechtende partijen die zich ieder op een zandbank verschansten en voor zo'n tweehonderd doden zorgden. Natuurlijk moesten Peter en ik er wel voor zorgen, dat dit een typisch *Gilles*-verhaal werd en geen droge opsomming van feiten. En verder moesten we de witte plekken in de geschiedenis een eigen verklaring geven.

Daartoe werd met name de camee ingezet. Deze grootste bewerkte halfedelsteen ter wereld is indertijd daadwerkelijk aan boord geweest van De Batavia en kan men vandaag de dag bewonderen in het Rijkspenningkabinet te Leiden.

Peter en ik gingen regelmatig de VOC-werf bezoeken in de tijd, dat we er nog geen idee van hadden hoe ons verhaal er verder uit moest gaan zien. Toen kwam daar iemand met die steen aan, die afkomstig is uit het Klein-Azië van de derde eeuw na Christus. Wij hebben hem een zekere macht gegeven, die de noodlottigheden op de Batavia veroorzaakt heeft. De camee stelde ons in staat om genoeg onze gang te gaan met de historische gebeurtenissen. Overigens werden wij bij elk bezoek aan de werf door de vrijwilligers van *Nederland bouwt de Batavia* geweldig opgepept door het enthousiasme waarmee men zijn werk deed, zo vertelt Kolk.

door
NOËL UMMELS

Dat enthousiasme is overgesprongen, merk je bij het lezen van De Batavia. Kolk en De Wit hebben zich vlijtig gedocumenteerd en zijn erin geslaagd een verhaal te vertellen, dat je van begin tot eind in zijn ban houdt. De climax waarin Gilles het moet opnemen tegen de ontketende duistere krachten van de camee, is adembenemend en van een betoverende schoonheid. Alsof hij zelf onder invloed stond van de steen, zo liet Kolk zijn fantasie de vrije loop bij het tekenen van een horde schimmen, die het op Gilles gemunt heeft. Het schip ziet er prachtig uit en is

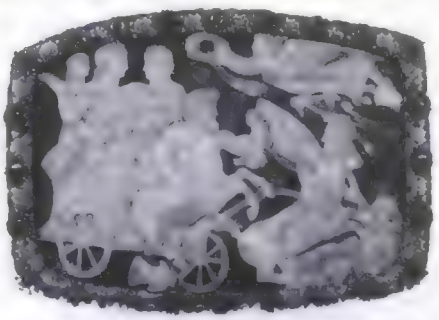

kenmerkend voor de zorg en toewijding waarmee het gehele album getekend is. Hun gevoel voor humor, dat Peter de Wit en Hanco Kolk al zo veelvuldig aan de dag legden in De Revue, is in De Batavia eveneens alom aanwezig, zij het gekoppeld aan intrige die het stevige fundament

vormt waar het in de vorige Gilles aan ontbrak. Hoewel er wat al te gemakkelijk over de kardinale fout in het verhaal heen wordt gestapt, dat Gilles als enige van de camee niet knettergek wordt, hetgeen gesymboliseerd wordt door rode oogjes. Van onschatbare waarde is andermaal de inkleuring van **Wilma Leenders** gebleken. Gezien het feit, dat hun held eveneens een exponent is van een turbulente periode uit de geschiedenis van het vaderland van de auteurs en de humor waarin een zekere mate van gelijkenis aan te wijzen is en dan met name wat betreft de running gags, dringt zich de vraag op of Gilles de Geus de Nederlandse *Asterix de Galliër* moest worden. Kolk en De Wit ontkennen dit ten stelligste. De eerste: Dat horen we wel vaker en ik kan er wel enigszins inkomen, dat men die vergelijking maakt, maar toen Gilles startte, was het enige waar ik aan dacht of **Wilbert Plijnaar** het leuk zou vinden. Dat was een soort God voor mij. Zijn manier van tekenen en zijn humor maakten hem de meest complete stripmaker en daarom was hij voor mij het baken waar ik op voer. Als er verder al van een beïnvloeding sprake is, dan is het van de Belgische school, **Franquin** en dergelijke. Ik denk, dat in Nederland tegenwoordig de beste Belgische school van Europa wordt gemaakt! Mijn interesse voor de geschiedenis in het algemeen en Peters opvatting, dat de Gouden Eeuw dè periode is uit de geschiedenis van ons land, verklaart waarom wij een in de historie geplaatste strip maken.

Hanco Kolk laat er geen twijfel over bestaan, dat Gilles de Geus uit creatief oogpunt voor hem en De Wit de belangrijkste strip is. Het is natuurlijk ook hun enige strip waarin ze aan echt verhalen vertellen toekomen en uithalen met fraai tekenwerk. Maar, bekent hij, *Mannetje en Mannetje* is misschien het leukst om te maken. In oktober vorig jaar kwam van deze humoristische fotostrip het eerste album uit onder de titel *De vrouwenmachine* en ik heb er geen slechte grap in kunnen ontdekken. De kiekjes worden met eenvoudige tekeningetjes aangevuld waardoor er een levendigheid ontstaat, die aan elke andere fotostrip ontbreekt. Hoe komen Kolk en De Wit eigenlijk aan die mooie

mevrouwen die zo veelvuldig in Mannetje en Mannetje figureren? Het zijn adoptiekindjes; we hebben ze geadopteerd uit de Derde Wereld; omgeving Wassenaar, aldus een lolbroekende Kolk. Het zijn allemaal kennissen; dat gaat via, via..., vervolgt Peter de Wit. Ze mogen in elk geval niet lelijker zijn dan wij, want het oog wil ook wat. Maar je moet ze gewoon zien als stripvrouwtjes, *Betty Boop*-achtige types. We streven geen **Benny Hill**-effecten na. Als ze mooi zijn is het meegenomen, maar ze moeten ook kunnen acteren en de extreemste houdingen aannemen. Die vrouwen moeten gezichtsuitdrukkingen sterk kunnen overdrijven, zodat het stripuitdrukkingen worden.

Nu Mannetje en Mannetje op televisie komt, wordt de strip niet langer als stopper gebruikt, maar heeft hij zich een vaste plek kunnen veroveren in *Sjors en Sjimmie Stripblad*. De *VPRO* was het meest enthousiast over het proeffilmpje, dat Kolk en De Wit met hun fotograaf **Nick van Ormondt** hadden gemaakt. In afleveringen van vijf minuten wordt Mannetje en Mannetje waarschijnlijk eens in de twee weken, maar wat de makers betreft liever elke week uitgezonden in het jeugdprogramma. **Kolk: Hans Buying** verzorgt met de computer de animatie. Als we in oktober van start gaan, brengen Peter en ik opnieuw *De vrouwenmachine* uit in de hoop, dat het door de tv-uitzendingen beter verkoopt dan tot nu toe het geval is. Net als *De Revue* en *De Batavia* in de reeks Gilles de Geus werd Mannetje en Mannetje: De vrouwenmachine door Peter de Wit en Hanco Kolk in eigen beheer uitgegeven. Is hun gezamenlijk geëtaleerde grote talent een optelsom van hun beider capaciteiten of kunnen ze het ook wel zonder elkaar af? Nee, we hebben elkaar hard nodig, zegt Kolk beslist. We vullen elkaar goed aan; naaien elkaar op. Nu we werken in dezelfde ruimte, haal ik dingen uit mezelf die ik niet had verwacht.

Ook dat nog! Muiterij! Er rust een vloek op dit schip, Leo!
KRK
Verrassing! De Bekketrekker geeft een feestje! En jullie zijn de eregasten! Heh heh heh!
Op dit schip zal orde en tucht heersen! Wie mij weerstaat zal het lot van deze twee oproerkraaiers delen!
VOORUIT BOOTSMAN! 25 SLAGEN!
Houssouf?
25 is helaas geen record, doorluchtige hoogheid!
GNAH! GNAH!
Verschrikkelijk!
Vreselijk... oh lieve hemel!
KLETS!
KLATS! KLITS!
Wees sterk, Gilles!
Heer, sta me bij! Dit houdt geen mens vol!
Gilles! Je moet! Het zijn maar 25 slagen!
PETS! PATS!
MEP!
Dat bedoel ik niet! Ik bedoel die lucht! Je mag je wel eens onder je armen wassen, Leo!
KLETS!
KLITS! KLATS!
PETS!
23.
Wat is dat voor herrie en rumoer aan dek?
Misschien doen ze een spelletje, tante! Zakdoekje leggen of zo! Leuk!
KLITS! KLATS!
BEKKE-TREKKER! OUWE
HE BEKKE-TREKKER! 'T IS JE MOEDER NIET!
HAR! HAR!
OH!
NEE, DAN SLOEG DIE VEEL HARDER!

Halverwege het maken van De Batavia, een verhaal dat gepland was voor twee albums, besloten Kolk en De Wit er toch maar één album van te maken. Aangezien het tempo van het verhaal hierdoor verhoogd moest worden, waren zij genoodzaakt zeven reeds getekende en geletterde pagina's te laten vervallen. Twee van deze pagina's drukken wij hier af.

KAPITEIN! U stopt on-mid-del-lijk met deze schandalige vertoning!
Oh! Die twee aan de mast zijn bloot, tante!
KRAK!
KLETS! KLATS!
Maar dame... we straffen hier een paar zware misda...
Straffen is goed, maar niet op zo'n manier!
Virginia is mijn protégée en mag niet worden blootgesteld aan schuttingtaal en onzedelijk gedrag! Ik heb connecties in Indië en ik verzeker u dat als u weigert...
AL GOED! AL GOED! DE GESELING WORDT VOOR 15 MINUTEN GESCHORST!
KLITS! KLATS!
En zo...
Geef 'm van jetje.
De-lijfstraf-die-ik-U-ga-toedienen-is-slechts-ter-loutering-van-uw-ontspoorde-geest-en-zal-van-U-een-beter-en-completer-mens-maken.
Hoezo.
Ik vind het lang zo leuk niet meer.
Hela! Is die geseling al begonnen?! Ik zat het lekker te schijten!
KLITS!
KLATS!
Mi-maar... wat heb ik gezegd?
SLAM!
Sorry dat ik de tel kwijt was en opnieuw moest beginnen, jongens! GNAH! GNAH! GNAH! Voer ze weg!
Weet je 't zeker, Youssouf?
Hee! zeker, heer! Ze kregen 58 zweepslagen! Een absoluut record.
24
Kapitein! Ik wil deze twee mannen in mijn verzameling!
Geen sprake van, Emir!
Zij zullen worden toegevoegd aan de bemanning. Dat is de regel.
Ik heb connecties in Indië, kapitein, en ik verzeker u dat als u weigert...
AL GOED! MAAR IK BEN DE BAAS, VERGEET DAT NIET! IK! EN IK ALLEEN!
Wat een prachtige aanwinst!

Foto: Eduard Bergman

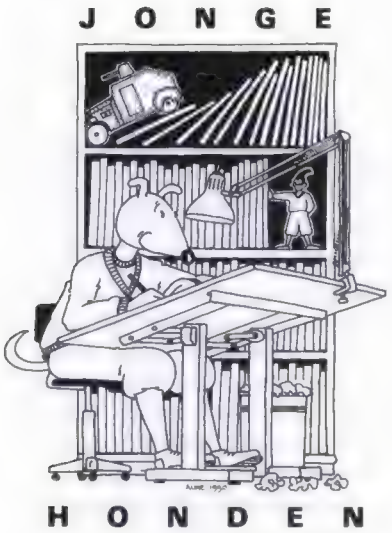

door
HANS POLS

AUKE HERREMA

In februari verscheen *Een kleine verbouwing*, **het tweede boek dat** Auke Herrema **(Delft, 1956) voor uitgeverij Loempia maakte. Auke is hiermee de eerste Nederlander die een deeltje heeft gemaakt voor de prestigieuze** *Atomium*-**reeks. Herrema's eerste boek voor Loempia, de bundel** *Slechte tijden om te sterven*, **viel onmiddellijk op, niet alleen door de uitvoering, maar zeker ook door hoge kwaliteit van de plots en de frisse, oorspronkelijke humor. We spraken met Auke Herrema, een jonge tekenaar die - na zijn opleiding tot architect aan de Technische Universiteit van Delft - is gaan werken aan een, tot nu toe voorspoedig verlopende, carrière als striptekenaar.**

Er is wel kritiek gekomen op *Slechte tijden om te sterven*. Ik zou op een slechte manier **Swarte** hebben nageaapt, met bibberende lijntjes en knullige verhaaltjes. Wel, ik heb wel eens van Swarte gehoord, de lijnvoering kan beduidend beter, maar als er iets niet knullig is, dan zijn dat mijn verhaaltjes. Die criticus in het zuiden des lands heeft er dus niets van begrepen.
Goed, ik zal niet ontkennen dat ik een groot fan van **Joost Swarte** ben en erg graag naar zijn tekeningen kijk. Maar ik aap hem niet na, ik wordt er door geïnspireerd.

Dat de uitvoering van mijn boek zo op *Moderne Kunst* is gaan lijken, was de politiek van mijn uitgever. Het dringt natuurlijk een vergelijking met Joost Swarte op. In Frankrijk is die vergelijking trouwens zeer bevorderlijk geweest voor de verkoopresultaten.

Ik ben naar beurzen in Sierre (Franstalig Zwitserland) en Angoulème geweest en heb daar flink wat boeken verkocht. Meer dan hier in Den Haag. dat komt waarschijnlijk, omdat voor Franse begrippen het boek niet zo duur is. Bovendien zijn ze in Zwitserland gewoon stinkend rijk.

Het is best uniek voor een Nederlandse auteur om met zijn eerste boek meteen ook in het Frans uit te komen. Ik heb het geluk dat ik een Belgische uitgever heb. De Franse markt schijnt behoorlijk ondoordringbaar te zijn, maar mijn uitgever, **Jef Meert**, weet als Belg hoe je met Fransen om moet gaan. Hij heeft in Frankrijk in een paar jaar tijd een heel distributienet voor wat moeilijke stripalbums opgebouwd. Zo komt hij toch aan behoorlijke oplagen voor bijvoorbeeld mijn album.

Ik had oorspronkelijk alleen het eerste verhaal, Een goede bekomst, getekend en dat probeerde ik gepubliceerd te krijgen in *Titanic*, *Wordt Vervolgd* of *Uitverkocht*. Wel, in het eerste blad werden voornamelijk vertaalde strips gepubliceerd, van het tweede heb ik nooit iets gehoord en de uitgever van Uitverkocht wilde een boek. Toen ben ik dus als een speer gaan tekenen.

Dat tekenen moet nog wel beter, maar ik maak nu wel werk waar ik achter kan staan. Vandaar dat ik liever zwijg over mijn eerste publicaties. Tijdens mijn studie tekende ik strips voor de Delftse Werkgroep Homoseksualiteit. Je weet wel, voor het maandblaadje. Pure hobby. Dat daar twee boekjes van zijn uitgegeven door **Lex Spaans** (uitgeverij De Woelrat) vind ik achteraf niet zo prettig. De verhaaltjes zijn goed (die zijn geschreven door **Peter Schook**), maar het tekenwerk en de manier waarop het toen is uitgegeven...hum...

Ik speelde toen ook nog niet met de gedachte om striptekenaar te worden.

Met het tekenen begon ik pas in 1983; toen was ik afgestudeerd als architect en kon ik nergens aan de bak komen. Ik ben begonnen met tekenen voor onder andere de Leeuwarder Courant, het blad van de TU Delft en Studentenhuisvesting Delft. dat is steeds beter gegaan; ik ben ook krantjes gaan verzorgen en lay-outen en van lieverlede ben ik stripverhaaltjes gaan tekenen.

Er zijn nu drie boekjes van mijn hand op de markt. Twee stripalbums, *Slechte tijden om te sterven* en (het onlangs verschenen) *Een kleine verbouwing*. Dit verhaal gaat over een architect die het niet kan hebben dat zijn gebouwen bewoond worden. Mensen vindt hij eigenlijk een beetje onesthetisch onderdeel van zijn gebouw.

Het is een frustratie die veel architecten hebben. Zodra mensen je gebouwen gaan gebruiken, gaat je creatie naar de mallemoer. Ze zetten de verkeerde meubels neer op de verkeerde plaats en dan is je ontwerp helemaal verknalt; de architect in het boek heeft daar een oplossing voor gevonden.

Naast deze twee stripalbums heeft uitgeverij Mondria een cartoonboekje uitgegeven: *Scholierenleed en examenvreugd*.

Ik probeer niet om een bepaald soort humor in mijn strips te verwerken, het is gewoon mijn eigen humor. In mijn verhalen wil ik iets te vertellen hebben, maar dat stop ik wel erg ver weg. Stel je voor, dat het op vormingstoneel gaat lijken; God bewaar me.

Een probleem in mijn eerste album vind ik dat de personages nogal veel voor zich uit mijme-

FRÄULEIN LOHENGRIN, IK GEEF TOE, HET GEDRAG VAN DE JONGENS IS: ORDINAIR, VROUWONVRIENDELIJK EN PIKGERICHT.
TOCH GAAN UW TEGENMAATREGELEN MIJ NET IETS TE VER.

VRIJWILLIGERSWERK
HALLO, HET IS WEER PRODUKTIE DAG VAN DE MAANDBRIEF EN IK WOU VRAGEN OF JE SOMS .....
ZEG WILLEM.. HEIN, KUN JIJ SOMS KOMEN HELPEN, IK BEN AL EEN HALF UUR AAN'T BELLEN EN NIEMAND.....
O NEE, SORRY HOOR, IK KAN ECHT NIET IK HEB ZOM TOESTAND ACHTER DE RUG.... MM OMA IS WEER OVER. LEDEN EN MN NIEUWE VASTE VRIEND IS ER MET MN EX VANDOOR
IK?..... EH, HÈ WAT JAMMER NOU, TANTE JANNIE IS NET LANGS GEKOMEN EN DIE KAN IK NATUURLIJK DUS.. AHH.... JE BEGRIJPT DAT IK.....
SLORK SLORP ULK?
ACH BARST OOK KRIJG EEN VERZAKKING!
OF JULLIE DUS KOMEN HELPEN EN..
KUN JE WAT HARDER PRATEN, ER IS HIER EEN FEEST!
JA STOP MAAR, IK HOOR HET AL. ALS ER WAT TE NEUKEN VALT DAN KOMEN JULLIE WEL HÉ
WHAM
NEUKEN?
JOEHOE!
HIER ZIJN WE DAN!
OPENTLIKKAS ZIJN VRIJ VRIJE PATTEN ZIJN OPEN
OEPS
HUH?
25

Boven*, illustratie uit: *Scholierenleed en examenvreugd* *Links*, strip gemaakt voor de Delftse Werkgroep Homoseksualiteit *Rechtsboven*, pagina uit: *Een kleine verbouwing

ren, zonder dat er echt actie in het verhaal zit. Bij het tweede boekje gaat dat al een stuk beter.

Een criticus beschuldigde me, naar aanleiding van het verhaal *Het ijkwezen*, van racisme. Die heeft er dus niets van begrepen. Nu had ik wel commentaar verwacht, dus heb ik mijn held en hoofdpersoon maar Nicky Nikker genoemd. Om wat extra zout in de wond te strooien. De grap is namelijk dat het verhaal helemaal niet over racisme gaat. Allen, de hoofdpersoon, is een neger en allesbehalve dom.

Dat is nu het grote probleem bij actiegroepen: die rukken alles uit hun verband en kunnen niet relativeren. Actiegroepen hebben per definitie geen gevoel voor humor, vooral daar waar het om zelfspot gaat.

Zo konden ze bij de VARA niet lachen toen **Jaap Fischer** zong: 'Weet je hoe linkse mensen omgaan met idealen, als ze eenmaal binnen zijn en zelf moeten betalen?'

Peter Schook en ik hadden destijds ook veel problemen met onze homostrip (vooral met de dames Pot). Wij zouden vrouwonvriendelijk bezig zijn, sexgericht en homo-onderdrukkend. Het moet dus toch wel een goede strip zijn geweest!

Het is destijds stukgelopen, omdat we geen enkele inmenging op elkaars deel van de strip meer dulden, tekst en ideeën van Peter en tekeningen van mij.

Ik vraag me wel eens af, hoe scenaristen en tekenaars lang samen kunnen werken. Die moeten wel erg close met elkaar zijn, want tekst en tekeningen moeten één zijn. Een strip moet een verhaal zijn, dat geen film kan zijn en ook geen roman. Anders is het zonde van de moeite. Van de meeste strips snap ik niets. Ik begrijp niet wat er nou leuk aan is. Ik heb op stripbeurzen rondgekeken en 90 procent is shit. Naar de natuur getekend, spelend in een toekomstige, failliete wereld; er is veel geweld en vooral geen humor. Denk negatief, doe negatief en vrouwen zijn er om verkracht te worden (over vrouwonvriendelijk gesproken). Echt, ik strand al na een paar pagina's.

Joost Swarte's werk vind ik leuk, *Sjef van Oekel* en *Guust Flater*. *Kuifje* vind ik saai, maar erg mooi getekend. En dan de tekeningen van **Ever Meulen** uit de Humo, schitterend werk voor een exquise publiek. Zo mooi kan ik het dus nooit.

Ik heb gemerkt, dat vooral kinderen mijn tekeningen mooi vinden. Een probleem is echter, dat mijn verhalen niet echt voor kinderen geschreven zijn. In mijn volgende boek hoop ik dat dat euvel verholpen is.

Het manuscript voor mijn nieuwe boek is bijna klaar en mijn moeder snapt het zonder uitleg.

Ze vindt het nog leuk ook, dus dat zit wel goed.

Gerrit de Jager *werkt net als Auke Herrema in een* humoristische *stijl en* ***Willy Lohmann*** *is net als Auke Herrema werkzaam voor het blad* Mad. *Gezien hun verwantschap met onze jonge hond, geven deze twee oude rotten hun visie op diens werk.*

Gerrit de Jager: *'Ik heb* Slechte tijden om te sterven *niet gelezen, maar wel doorgebladerd. Vorig jaar was het één van de boeken die op stapel lag voor de jurering van de Stripschappenningen. Veel van de boeken had ik vrij snel bekeken, maar in* Slechte tijden om te sterven *heb ik wat langer gebladerd. Mijn eerste indruk was: een brutaal en eigenzinnig stripboek en op het eerste gezicht ook erg humoristisch. Daar hou ik wel van.'*

Willy Lohmann: *'Iets zeggen over het werk van Auke Herrema vind ik vrij moeilijk. Ik zie Auke geregeld en als ik iets van zijn werk vind, dan zeg ik dat tegen hemzelf. Het is toch zo, dat uitspraken – wanneer ze eenmaal gedrukt zijn – een eigen leven gaan leiden. Dus je zegt tegen een journalist heel positieve dingen òf je verzeilt in boulevardjournalistiek. Striptekenen is toch een moeilijk vak. We leven in een klein land en iedere striptekenaar probeert het naar beste kunnen te doen. Uitspraken over elkaars werk hebben al veel te vaak geleid tot ruzies. Ik vind Auke een zeer goede tekenaar met veel perspectief, maar stel dat ik bepaalde opmerkingen zou hebben, dan laat ik hem dat in de eerste plaats zelf – via een brief – weten en dat geldt ook voor andere tekenaars.'*

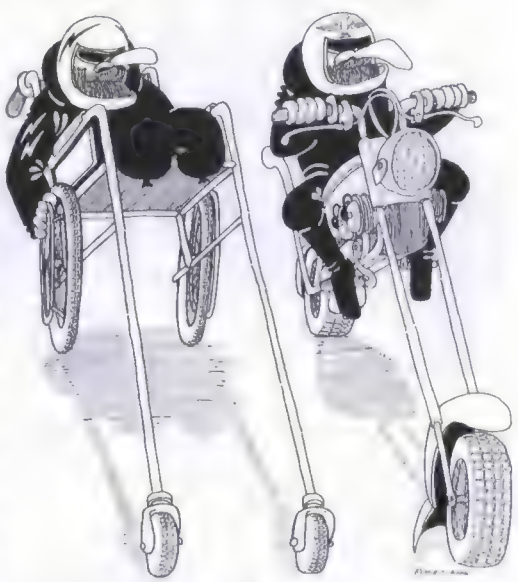

EEN MOOIE DOOD

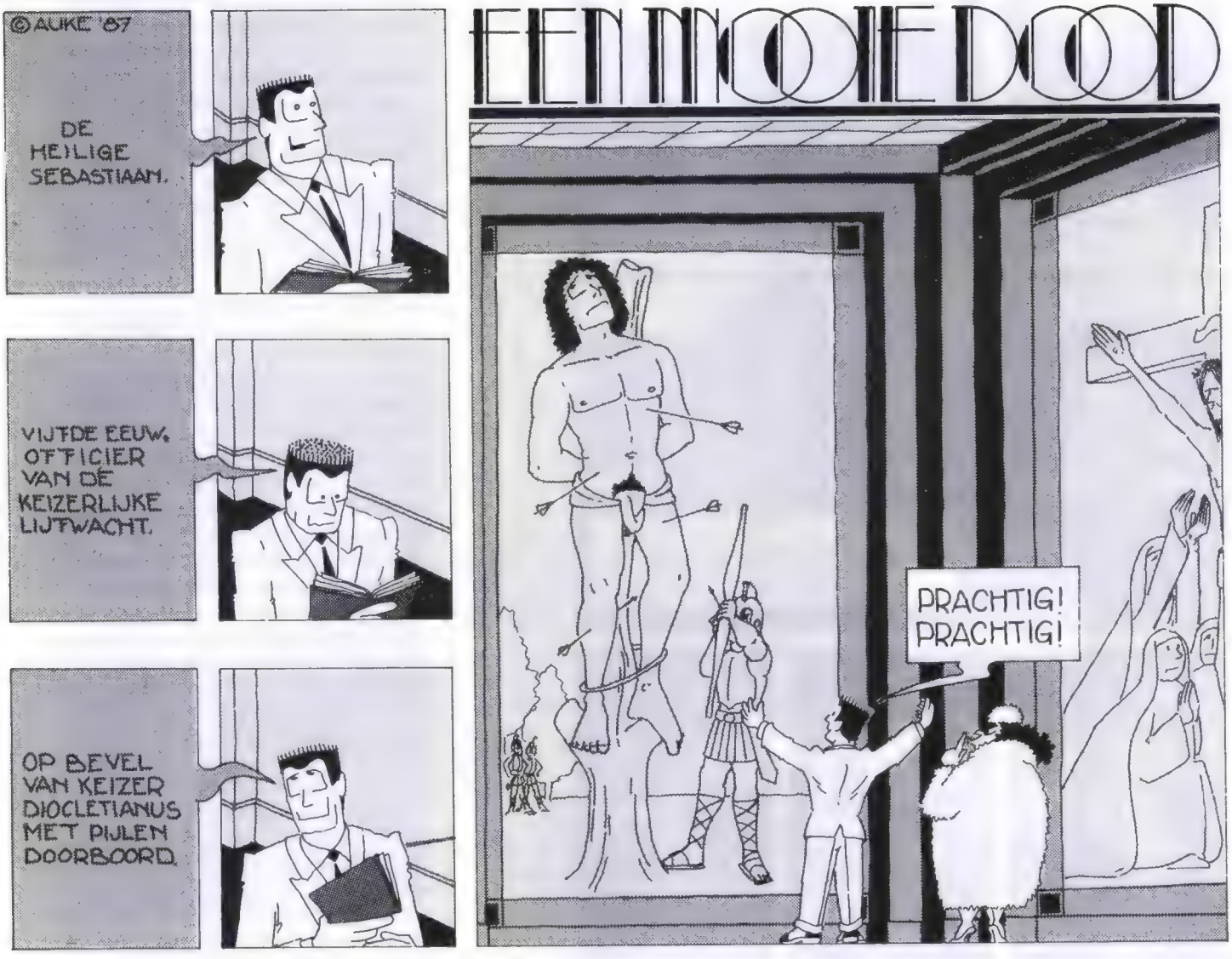
©AUKE '87
DE HEILIGE SEBASTIAAN.
VIJFDE EEUW. OFFICIER VAN DE KEIZERLIJKE LIJFWACHT.
OP BEVEL VAN KEIZER DIOCLETIANUS MET PIJLEN DOORBOORD.
PRACHTIG! PRACHTIG!

ZO'N MOOIE DOOD.
MUSEUM
FRAAI AFGEBEELD.
CIN
NA AL DIE EEUWEN NOG NIET VERGETEN.
DAT IS TOCH WEL HET HOOGSTE WAT EEN STERVELING BEREIKEN KAN.

VOOR WELKE ZAAK IS NOG GEEN MARTELAAR.
HERENMODE
WELKE DOOD KRIJGT NOG DE AANDACHT DIE ZIJ VERDIENT.
BARBIER
HIER IS PROFESSIONELE HULP GEBODEN.
ARTHUR HERSENMESS CONSULENT VOOR MARTELAREN
RING
MENEER LEMMING U BENT OP HET JUISTE ADRES
EN WAT ZAL HET WEZEN?
NOU... ZOIETS ALS DE HEILIGE SEBASTIAAN.
ACH... DE HEILIGE SEBASTIAAN. POPULAIR, MAAR VOLSTREKT VEROUDERD
TE SUBTIEL WEET U.
SPEKTAKEL IS GEBODEN!
ANDERS KOMT DE PERS NIET.
ZONDER PUBLICITEIT REST ENKEL VERGETELHEID.
VERGETELHEID IS DE DOOD VOOR IEDERE MARTELAAR!
MAAR WANHOOP NIET, WIJ VERZORGEN ALLES
UW DOOD ZAL EEUWIG TOT DE VERBEELDING VAN DE MENSHEID SPREKEN.
REKENT U EVEN AF BIJ JUFFROUW UITZUIGER.

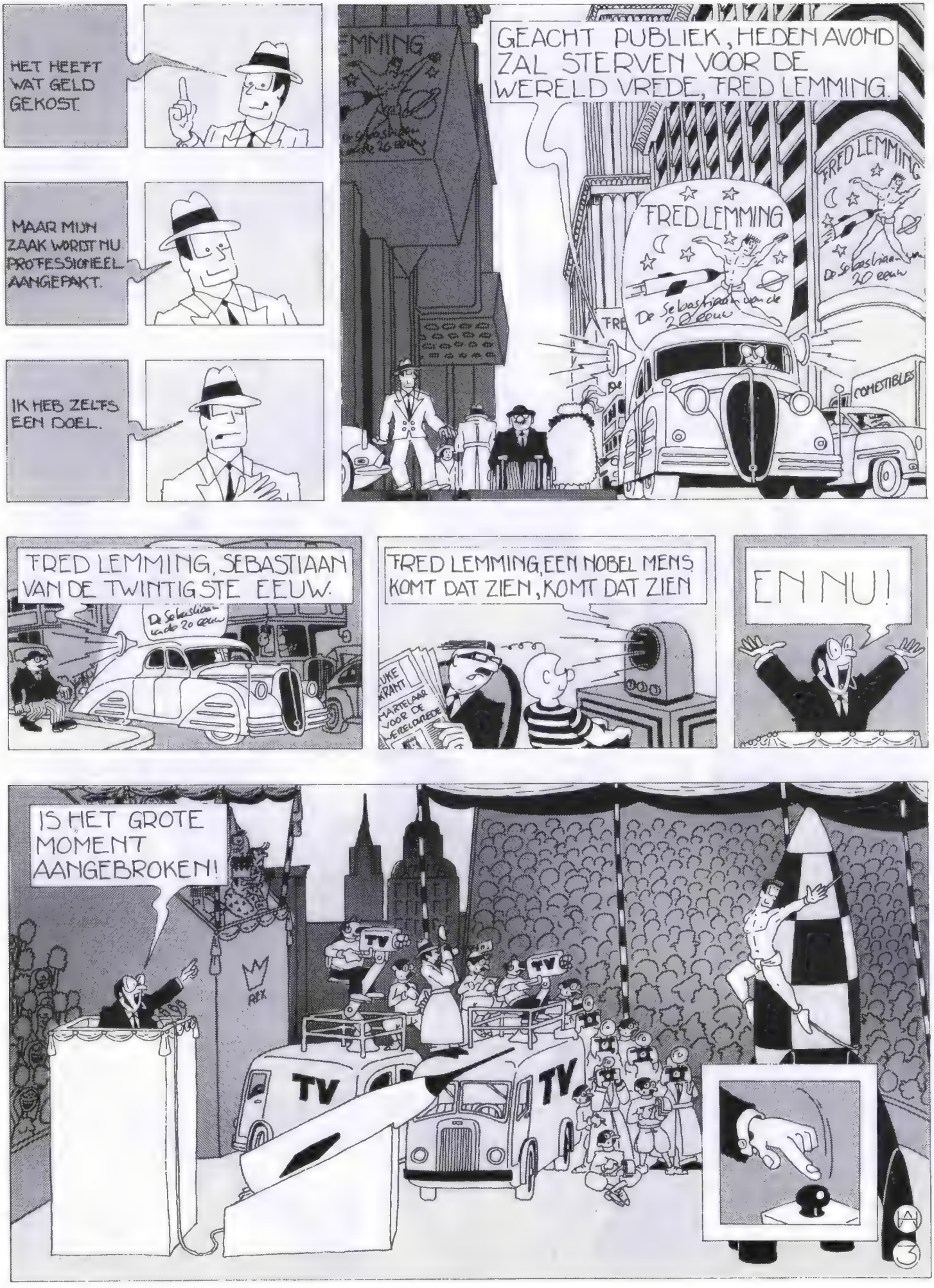
HET HEEFT WAT GELD GEKOST.
MAAR MIJN ZAAK WORDT NU PROFESSIONEEL AANGEPAKT.
IK HEB ZELFS EEN DOEL.
GEACHT PUBLIEK, HEDEN AVOND ZAL STERVEN VOOR DE WERELD VREDE, FRED LEMMING.
FRED LEMMING
De Sebastiaan van de 20 eeuw
COMESTIBLES
FRED LEMMING, SEBASTIAAN VAN DE TWINTIGSTE EEUW.
FRED LEMMING, EEN NOBEL MENS KOMT DAT ZIEN, KOMT DAT ZIEN
EN NU!
IS HET GROTE MOMENT AANGEBROKEN!
TV
REX

BOEM
WAT WAS DAT?
IK DEED NIKS!
PERS
DE BOM!
WE GAAN ER AAN!
WE KUNNEN NOG MAAR ÉÉN DING DOEN.
WAT DAN?
RENNEN
"DE WERELD VERGAAT" "EEN PRIMEUR" DAT MOET NOG IN DE AVONDEDITIE.
TV
HET ZIJN SLECHTE TIJDEN OM TE STERVEN.
EINDE

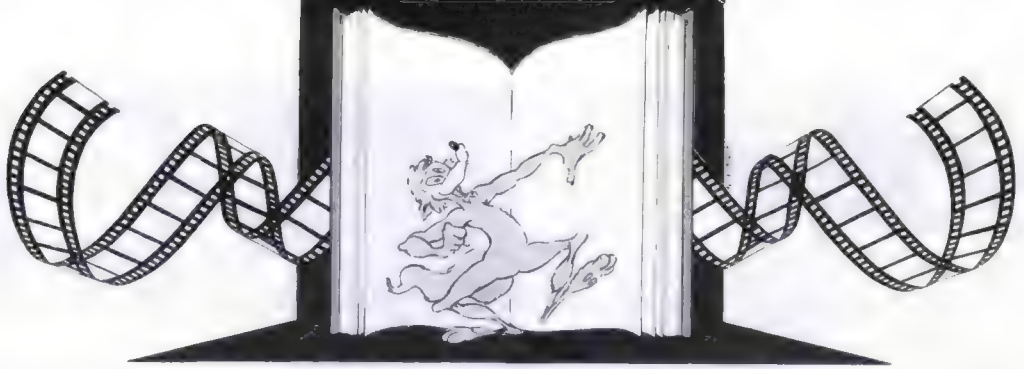

Disney: To be continued...

Het gaat goed met *The Walt Disney Company*. **In het begin der jaren '80 dreigde deze Amerikaanse amusementsfirma ietwat in de versukkeling te raken. Men teerde teveel op oude roem en was verre van origineel wat betreft het fabriceren van iets nieuws. In het jaar 1984 gebeurde er veel: wisseling van de wacht. Er kwam een nieuwe leiding, met de creatieve** Michael D. Eisner **aan het hoofd. In korte tijd werd Walt Disney de grootste amusementstak in de wereld. De filmloot werd één der grootste filmondernemingen van Amerika. Het begon - symbolisch - met de spetterende film** *Splash!*.
Enkele weken geleden werden de cijfers in de vorm van een kleurig jaarverslag aan de pers gepresenteerd. Tijdens een copieus etentje, gelardeerd met sympathieke en enthousiaste Disney-mensen en een 'echte' Mickey Mouse met een onverslijtbare lach. Want ook tijdens deze eenvoudige, doch voedzame maaltijd werd wederom duidelijk, dat we één ding niet moeten vergeten: het begon allemaal met een muis...

door
REIN VAN WILLIGEN

Het verslag begint met enkele indrukwekkende cijfers. In 1989 waren de inkomsten maar liefst gestegen tot *$4.594.300.000*. Vergeleken met het jaar ervoor een stijging van maar liefst *34%*. De netto inkomsten stegen nog spectaculairder, oftewel met 39% tot $703.300.000. Niet gek. Als je deze cijfers vergelijkt met 1984, het jaar van de ommekeer, stegen de inkomsten van een kleine $1.500.000.000 (afgerond) tot het drievoudige. De netto inkomsten bedroegen in dat jaar nog slechts $100.000.000, om in 1989 verzevenvoudigd te zijn.

Nieuw, nieuw, nieuw

In het verleden dacht Disney himself er niet aan met anderen een soort van jointventure aan te gaan. De tijden veranderen, Disney is dood (of in het gunstigste geval ingevroren) en de onderneming leeft als nooit tevoren. De 'theme-parks', oftewel de pretparken *Tokyo Disneyland*, *Walt Disney World* en *Disneyland* zijn de grootste bron van inkomsten. In Walt Disney World in Florida kan de bezoeker kennismaken met een prettige samenwerking: *The Disney-MGM Studio's Theme Park*. Hier kan men onder andere zien hoe tekenfilms getekend worden (drawn before your eyes). Het is ook mogelijk dat u *Muppets* tegen gaat komen in de Disney-wereld. In augustus '89 sloot men een contract met Muppetteer **Jim Henson**. Dat resulteert onder meer in een 3-D-film met deze popperige wezentjes, als *Kermit the Frog*, *Miss Piggy* en de andere Henson-krakers. Dat Disney ook buiten Amerika waanzinnig populair is bewijst wel het Japanse Tokyo Disneyland, dat in '89 zijn vijfenzeventig miljoenste bezoeker verwelkomde. Nu is het wachten op *Euro Disneyland* bij het Franse Parijs.

Hotels zijn peperduur ge-facelift, nieuwe attracties aan de parken toegevoegd. Men zit niet stil.

Film

Het jaar 1989 was een topjaar. De ene na de andere succesvolle film verliet de studio. Denk maar aan *Dead Poets Society*, *Honey, I shrunk the Kids* en *Turner & Hooch*. Dikke opbrengsten ook voor *Beaches* en de tekenfilm *Oliver & Co.*

Deze laatste was goed voor $53.000.000. Ook een oudje als *Peter Pan* bracht bij zijn re-release maar liefst $29.000.000 op. Aan het eind van genoemd jaar werd *The Little Mermaid* uitgebracht. De eerste week van uitbreng sloeg hij alle gevestigde tekenfilmrecords. De kritieken zijn (terecht) uitstekend. Disney bewijst – eindelijk – weer de grootmeester van de tekenfilmindustrie te zijn.
Voor de komende tijd zijn de verwachtingen hoog gespannen. Naast de bekende *Touchstone*-films (films die bewust niet onder de naam Walt Disney Pictures worden uitgebracht) heeft men *Hollywood Pictures* het licht doen laten zien. Voor 1990 staan een vier tot vijf films op het

Oliver & Co, goed voor een heel forse opbrengst

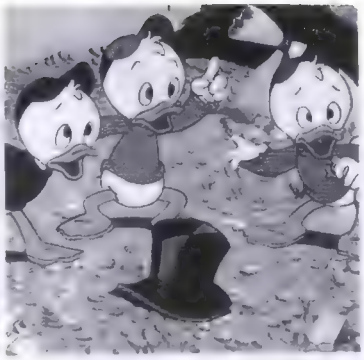

***Links*, Turner & Hooch**
***Rechts*, The Duck Tales Movie**
***Onder*, Honey, I shrunk the Kids**

programma. De bedoeling is, dat dit later uitgroeit tot een film of 10-12 per jaar. De films zullen qua stijl en inhoud te vergelijken zijn met de Touchstone-producten. Voor Hollywood Pictures gaat **Spielberg** de film *Arachniphobia* produceren. Met dodelijke spinnen in de hoofdrol moet dit *Jaws* en *The Birds* doen verbleken.

Bette Midler, die zeker heeft bijgedragen aan het succes van de Touchstone-films, kunnen we terugzien in de **Barbara Stanwyck**-klassieker *Stella* (Dallas). De traditionele Disney-film, zoals *Honey, I shrunk the Kids*, blijkt nog steeds te worden gewaardeerd. Het overweldigende succes van deze film heeft Disney doen besluiten weer meer van dergelijke stukjes amusement te gaan produceren. *Dick Tracy* belooft, met **Warren Beatty** en **Madonna** in de hoofdrollen, heel wat te gaan worden. De film komt in oktober in de Nederlandse theaters.

Wat de tekenfilms betreft kan Disney zeker blijven teren op de oudjes. Terug komt onder andere *Fantasia*. De kopie is perfect gerestaureerd en enkele jaren terug van fabelachtig digitaal geluid voorzien (zie het artikel *Re-animatie in D-groot* in Stripschrift, 22e jaargang, nummer 1). De film ziet dit jaar Abraham.

Er wordt hard gewerkt aan een vervolg van Disney's *The Rescuers*. In Amerika gaat deze tekenfilm met Kerst uit onder de titel *The Rescuers Down Under*. En dan te bedenken dat Disney geen sequels (vervolgdelen) wilde maken. Succes moet je niet herhalen.

Vervolgen krijgen ook kassuccessen als *Three Men and a Baby* en *Good Morning Vietnam*. En, schrik niet, ook *Mary Poppins* staat op de lijst, samen met *Honey, I shrunk the Kids* en niet te vergeten *Roger Rabbit*. Verder heeft men *Funny Flickers*(!) opgericht. Deze gaat kwalitatief goede tekenfilms maken, die wellicht niet vergeleken kunnen worden met een *The Little Mermaid*, maar van de andere kant beter moeten worden dan de gemiddelde tekenfilm. De eerste die in de bioscoop te zien zal zijn is *The Duck Tales Movie*.

Televisie

Net als in de jaren '50 is ook dit medium weer zeer belangrijk geworden voor Disney. *Golden Girls* zijn niet meer weg te denken. *Empty Nest* gaat zijn tweede seizoen in en het succes van *The Wuzzles*, *The Adventures of the Gummi Bears* en niet te vergeten *The Duck Tales* wordt gevolgd door series als *The New Adventures of Winnie the Pooh* en *Chip'n Dale's Rescue Rangers*.

Voor 1990 staat een nieuwe serie op het programma, te weten *Carol & Company* met **Carol Burnett** in de hoofdrol. Een comedy dus.

Baloo, de beer uit *The Jungle Book*, krijgt een eigen serie. Deze luistert naar de naam *Talespin*.

Nu maar hopen, dat het op de Nederlandse buis ook allemaal te zien zal zijn.

En verder

De videomarkt is groeiende. Groots zelfs. In Amerika wordt niet alleen de verhuurmarkt zeer belangrijk, maar ook de koopmarkt. In Nederland ligt de nadruk voorlopig nog even iets meer op de verhuur. Maar was Disney vroeger niet zo scheutig met het uitbrengen van zijn toptitels op dit medium; nu is dit wel anders. *Honey, I shrunk the Kids*, *Dead Poet's Society*, *Beaches*, *Who framed Roger Rabbit*, zijn of komen op video.

Ook de koper kan al menige klassieker op zijn eigenste plank zetten: *Robin Hood*, *Mary Poppins*, *Mickey's X-mas Carol*, om maar wat te noemen.

In Amerika kan de echte Disney-liefhebber terecht in *The Disney Store*. Een winkel waar je ontelbare Disney-artikelen kunt vinden. Men hoopt ook buiten Amerika te zijner tijd dergelijke winkels te openen.

Disney heeft ook nog een eigen postorderbedrijf. Eem soort Wehkamp met Mickey Mouse. Met dat verschil, dat de catalogus van Disney een oplage heeft van 40 miljoen exemplaren...

Tot slot, wie een belegging zoekt, moet eens serieus denken aan artwork van de Disney-studio's. In juni 1989 werd in New York door Sotheby's een veiling gehouden, waar 560 *Roger Rabbit*-cels werden verkocht. Opbrengst $1.700.000. Dus...

Tot slot

Disney kan de toekomst (Doorn)rooskleurig tegemoet zien; dat moet zelfs de grootste pessimist bekennen.

Het sterkste punt is, dat men zijn oorsprong niet verloochent en er eindelijk wederom in slaagt ieder jaar een tekenfilm te maken, die kan wedijveren met de tradities van weleer.

Een wereld zonder Disney is onvoorstelbaar, want behalve een onontdekte pygmeeënsoort in één of ander duister gebied, zullen er weinig mensen op deze aarde rondlopen die nog nooit 'iets' van Disney hebben gezien

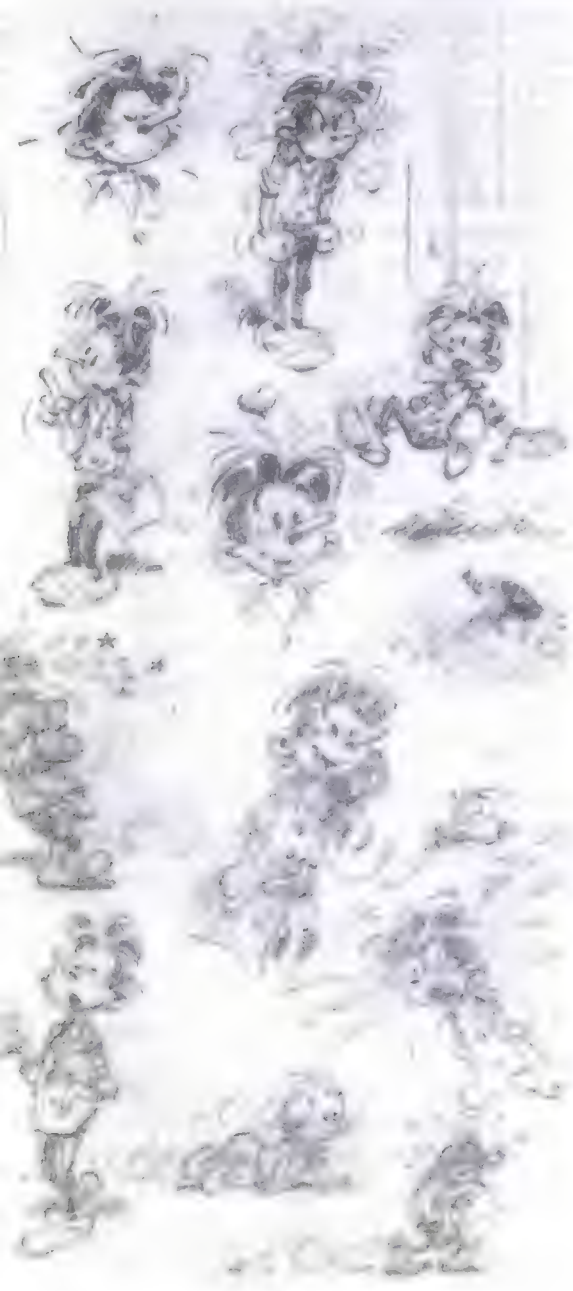

De droom van een designer **is de enigszins overdreven titel van een bijzondere uitgave van Loempia over het werk van** André Franquin**. Deze Belgische meester heeft zich bij zijn werk steeds laten inspireren door vormen en objecten die in de vijftiger en zestiger jaren al 'modern' werden aangemerkt.**

Het boek, merendeels een jubileumuitgave van oude *Ton en Tineke's*, verhaalt verder in (slechts) 26 pagina's over de achtergronden waarbinnen Franquin werkte. Een reis naar Amerika heeft zijn blikveld verruimd. Zijn fascinatie voor de moderne vormgeving kreeg hiermee definitief gestalte.

Hoewel de inleiding een aardig beeld geeft van Franquin als illustrator en mens en zijn relatie tot zijn directe omgeving had dit veel diepgaander kunnen zijn. Dit geldt ook voor het bijgeleverde beeldmateriaal.

Als we anno 1990 terugkijken naar die tijd, wekt het verbazing dat het toen eigenlijk niet meer was dan een persoonlijke toegevoegde waarde. Het lijkt zo vanzelfsprekend dat naast de gags het decor een zo belangrijke rol speelt. Kijk maar hoe op dit moment iemand als **Theo van den Boogaard** daar mee omgaat. Dit zegt natuurlijk vooral veel over de benepen sfeer waarin het stripverhaal toen tot stand kwam. De invloed van de uitgever was groot waardoor er toch veel creatieve elementen verloren zijn gegaan. Binnen deze beperkingen zijn tekenaars als Franquin tot grote prestaties gekomen. Anderzijds is het stripverhaal meer dan 30 jaar later nog steeds niet uit het opgelegde stramien gekomen en daardoor nog niet gegroeid tot een werkelijk nieuwe vorm van gebonden kunst.

Daarom is het met dit boek zo interessant te zien hoe Franquin zich inspande om juist deze elementen heel bewust in te voeren.

Zijn voorliefde voor de 'D-70 Canapé' van *Tecno* is duidelijk.

Deze bank, die overigens nog steeds geproduceerd wordt, heeft nu nog een grote waarde als ontwerp. Sterker nog, in 1989 is er een eigentijdse variant gemaakt op

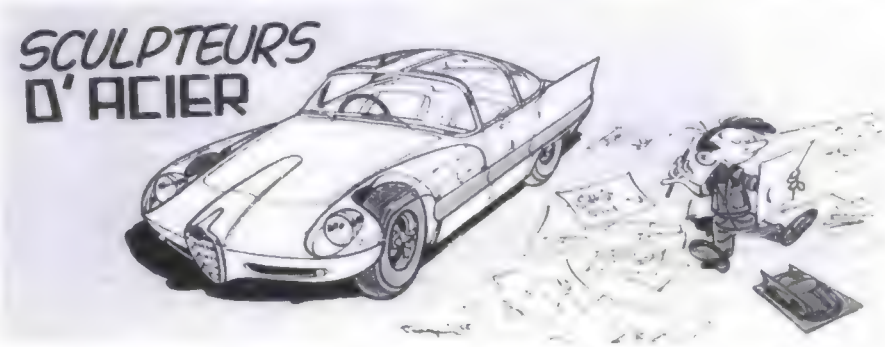

Links, Ton zittend op een D-70 Canapé (1954)
Boven, deze bank zoals hij geleverd wordt door Tecno
Rechtsboven, de eigentijdse (1989) variant van de D-70 door Jean Nouvel

door
ERNST EVENBLIJ

André Franquin

basis van hetzelfde principe. De Franse architect **Jean Nouvel**, die bekendheid kreeg door zijn ontwerp voor het *Institute du Monde Arabe* nabij de Notre Dame in Parijs, heeft een canapé voor een van zijn gebouwen ontworpen die een rechtstreekse afleiding is van de D-70. De constructie, het materiaalgebruik en de uitvoering zijn zeker eigentijds, maar het ontwerpprincipe is precies het zelfde: een bank als een autostoel, waarbij de zitting en rugleuning gelijkvormig zijn en in alle standen zijn te verzetten.
Wie is deze canapé al in een strip tegengekomen?
Ernst Evenblij (41) is in het dagelijks leven interieurarchitect BNI te Amsterdam
De droom van een designer
Franquin
Het inleidende dossier werd samengesteld door
Didier Pasamonik en Eric Verhoest
Loempia, 1990
ISBN 90-6771-153-5
Prijs *f*150,--
(128 pagina's, kleur, h.k., 300 ex., gesign.)

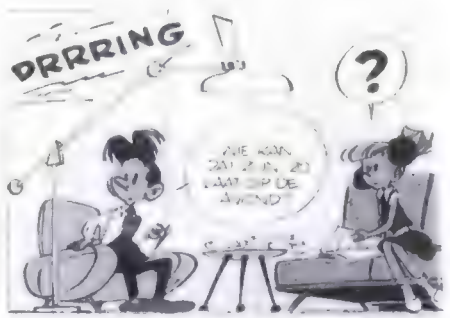

VERANTWOORDING

Dat moet je zo nu en dan eens afleggen. Zeker als je een nummer aan de lezers presenteert zoals het voorgaande (23e jaargang, nummer 7).

Handen in onschuld wassen omdat het niet ging om een redactionele fout, maar om een fout van de vormgever, daar houden wij niet zo van. Wij zijn te allen tijde aansprakelijk voor dit soort miskleunen en hebben – naar ons idee – in dit geval zelfs de plicht om de schade zo goed mogelijk te herstellen.

Wat is er gebeurd? Door een slordigheidje waren de artikelen over de nieuwe Franse strip-encyclopedie en over Eric Heuvel niet meer te volgen. Alleen het begin en het eind van de artikelen klopte; de rest was compleet door elkaar gegooid. Maatregelen zijn genomen om dit soort fouten in de toekomst uit te sluiten en op deze en de volgende EXTRA pagina's treft u alsnog de bedoelde en enig juiste tekst aan van de hierboven genoemde artikelen. Excuses aan de lezers, de auteurs en de overige betrokkenen.

Redactie Stripschrift

J O N G E H O N D E N

ERIC HEUVEL

Eric Heuvel werd geboren op 25 mei 1960 te Amsterdam. Hij publiceerde in amateurbladen als *Krest*, *Rebel Comix* **en** *Yèch* **alvorens hij ontdekt werd door de Godfather van de Nederlandse strip:** Martin Lodewijk**. Met hem ontwierp hij de stripheldin** *January Jones*, **van wie het eerste avontuur** *Dodenrit naar Monte Carlo* **zowel in binnen- als buitenland – op een enkele uitzondering na – bijzonder goed werd ontvangen. Het tweede verhaal rond deze vliegenierster is getiteld** *De schedel van sultan Mkwawa* **en wordt momenteel voorgepubliceerd in Sjors en Sjimmie Stripblad. De douanier in Eric Heuvel neemt af met de tientallen procenten, opdat hij – voorzichtig, maar gedreven – van zijn hobby zijn beroep kan maken.**

Dit artikel is het eerste in een serie over stripmakers in wording, de jonge honden van het vaderlandse beeldverhaal. Hoor ze eens blaffen!

door

NOËL UMMELS

'Ja, ik heb het als moeilijk ervaren om ertussen te komen. Er is in de stripwereld veel concurrentie; een heleboel mensen houdt zich professioneel met het medium bezig en dat is wat anders dan toen de strip in Europa in de kinderschoenen stond en men één van de weinigen was, die zich als striptekenaar aandienden. Maar het probleem lag niet in de laatste plaats bij mijzelf. Als stripmaker in spé ben je onzeker van jezelf en ik had niet de brutaliteit om mij rechtstreeks tot de uitgevers te wenden. Ik had ontzag voor 'het echte werk' en vooral het toenmalige *Eppo* beschouwde ik als een professioneel bolwerk, waarmee ik de confrontatie niet aandurfde. Mijn buurvrouw vond het goed, mijn vader, mijn neefje, iedereen vond het schitterend wat je deed, maar zelf kon ik als ik moe was of down mijn werk gewoon slecht vinden, terwijl het voor mij na een goede nachtrust ook heel mooi kon zijn. En als ik dan wel eens zag wat een gerenommeerde striptekenaar deed, dacht ik: 'Dat kan ik ook!' Om op andere momenten weer te vrezen, dat ik dat niveau nooit zou bereiken. Deze twijfel en daarmee de terughoudendheid om te proberen je werk bij een uitgever onder dak te krijgen, noemt mijn vriend **Ruud de Grefte** terecht behaaglijk. Het is behaaglijk te dromen van een toekomst als stripmaker en zolang je niet naar een uitgever stapt, vallen die dromen tenminste niet in duigen. Maar het zijn je nuchtere momenten die richting geven aan je carrière. Je mag je niet laten leiden door twijfels. Tijdens mijn nuchtere momenten onderkende ik mijn talent en besefte ik, dat ik de confrontatie moest aangaan.'

'Voor het zover was doorliep ik evenwel het amateurbladencircuit. Ik heb een grote bewondering voor de initiatiefnemers van deze bladen, die ik zeer waardevol vind als leerschool en als stimulans. Je leert er wat grafisch tot de mogelijkheden behoort en ziet wat er van je werk in druk overblijft. Van 'collega's' steek je allerlei foefjes op en je maakt elkaar wegwijs in materialen. Er is nog eens een tijd geweest, dat ik strips maakte met HEMA-stiftjes van vier voor één gulden! Voorts vond ik het bij redactievergaderingen stimulerend om met elkaar bezig te zijn en ook de mogelijkheid te publiceren is natuurlijk een stimulans. Ofschoon het spijtig is, dat bij gebrek aan abonnees bij amateurbladen respons van de lezers uitblijft. In die tijd beleefde ik het gelukkigste moment in mijn striploopbaan, dat waarschijnlijk nooit meer overtroffen zal worden, want je bent de koning te rijk als je in de gelegenheid gesteld wordt je eerste schreden te zetten op het pad van de professionele stripmaker. **Ger van Wulften** had het werk van **Ruud de Grefte** en mij opgemerkt en zag voor ons mogelijkheden. Ik dacht: 'Nu gaat het echt beginnen!' Ik werd aan een strip gezet over de *Dolly Dots*, maar bleef in het stadium van ontwerpen steken. De Dolly Dots bemoeiden zich op de achtergrond met het projekt en waren het er niet mee eens toen ik ze op een karikaturale manier neerzette. Dus begon ik opnieuw, met als resultaat, dat de strip te realistisch werd. Dat ging zo maar door en uiteindelijk leverde het niets op. Zo kwam er een eind aan de samenwerking met Van Wulften en keerde ik een illusie armer terug naar de amateurbladen.'

'Omdat ik *Yèch*, waarin ik toen publiceerde, als een doodlopende weg ging beschouwen, stuurde ik een doorsnee van mijn werk naar iedereen behalve naar *Eppo*, alweer uit ontzag voor dit stripblad. Van *Titanic* en *Wordt Vervolgd* kreeg ik het anonieme standaardbriefje terug met de gebruikelijke clichés als: 'De mogelijkheden zijn er, maar je bent er nog niet rijp voor. Oefen eerst nog maar een paar jaar.' Uitgeverij *Panda* van die man met die baard, **Hans Matla**, was zeer enthousiast, maar hoe graag ze het ook wilden, het ontbrak hun aan geld om hun fonds met mijn strips uit te breiden. Ook **Martin Lodewijk** had ik benaderd vanwege zijn projekt *De Kat*. Ik wilde graag één van degenen worden, die deze strip

tekenden. Martin nam contact met mij op en het klikte meteen tussen ons. Hij vroeg mij zijn assistent te worden, maar omdat ik liever geheel eigen werk maakte, aarzelde ik. Uiteindelijk stemde ik toe, omdat ik het een eer vond om met hem samen te werken. Om mij financieel onafhankelijk te maken, zouden wij een nieuwe strip opzetten, die mij van een basisinkomen zou verzekeren. In mijn vrije tijd kon ik Martin dan assisteren. Maar het middel werd al gauw het doel: de strip werd voor ons het belangrijkste en van het assisteren is niet veel meer gekomen. Ook een aanzet tot een verhaal van *De Kat* verdween al snel in de la. Dat Martin Lodewijk met mij in zee ging, is voor mij natuurlijk een uitermate gunstige ontwikkeling geweest. Hij voorspelde mij, dat ik in tien tot vijftien jaar een hoog niveau kon bereiken, maar met zijn ervaring kon hij me begeleiden om zo dit niveau in twee jaar te halen. Zo ontstond er een leermeester-gezelsituatie. Ik geloof niet, dat een leermeester voor een tekenaar onmisbaar is, als je talent hebt komt het er vanzelf wel uit, maar zo iemand brengt je wel snel de kneepjes van het vak bij. Zo heeft Martin mij geleerd om mijn schetsen op losse velletjes te maken. Dat werkt veel minder benepen. Indien je schetst op de uiteindelijke pagina, gebeurt dat vaak krampachtig. Dan kun je binnen het kader ook verkeerd uitkomen en handhaaf je zo'n tekening misschien, omdat hij voor de rest wel geslaagd is. Nu kan ik met mijn schetsen op de lichtbak manipuleren tot de beste compositie verkregen wordt. Ik zou graag eens willen zien hoe anderen te werk gaan, want misschien kan ik ook daar nog wat van opsteken.'

'De term heeft voor mij een wat negatieve klank, dan denk ik aan het neefje van de directeur, dat door de laatste een bedrijf wordt binnengebracht, maar natuurlijk heeft Martin voor mij ook als kruiwagen gefungeerd om bij *Eppo* voet aan de grond te krijgen. De hoofdredacteur, Peter van Leersum, gaf het naderhand eerlijk toe: hij had nooit verwacht, dat ik het in mij had. Ik heb het geluk gehad, dat Martin het wèl zag, maar hoeveel tientallen hebben het – na een anonieme afwijzing van iemand die er helemaal naast kan zitten – opgegeven? Tenslotte zijn de meeste aanstormende talenten nog maar nauwelijks de puberteit ontgroeid, hetgeen hen des te kwetsbaarder maakt. Elke afwijzing is een reden om af te haken. Een persoon in de functie van Van Leersum zou bijgestaan moeten worden door iemand als Martin Lodewijk. Men kan niet van iemand verwachten, dat hij èn zakelijk èn redactioneel èn artistiek zijn mannetje staat. Verder zou het inzetten van talentscouts het blootleggen van aanstormend talent kunnen bevorderen. Misschien is het ook een aardig idee om gerenommeerde tekenaars jonge mensen voor een gesprek te laten ontvangen. Dat kan erg stimulerend zijn en het is in elk geval een stuk waardevoller dan een onpersoonlijk briefje. En als men mocht besluiten het werk van een nieuw talent uit te geven, mag men niet de fout maken om dit in een te hoge oplage te doen, waardoor de verkoopcijfers al gauw tegenvallen en men er het bijltje maar bij neergooit.'

'Van January Jones stond nog niets op papier; we hebben de strip door te brainstormen geleidelijk aan vorm gegeven. 'Wat zou je willen?' vroeg Martin me dan en mij leek het wel wat om een meisje of vrouw als hoofdpersoon te hebben. En zo ging dat verder: 'De jaren dertig vind ik een leuke periode.' 'Wat moet ze doen?' 'Reporter? Reporters zijn er al zoveel... Fotograaf?... Pilote!' De verschillende karakters hebben we toen niet vastgelegd, die groeien in de verhalen. Daardoor kan het wel eens voorkomen, dat ik denk: 'Is January wel zo aardig?' Een voorbeeld is het moment waarop ze die kerel overhoop rijdt in Dodenrit naar Monte Carlo. Het ontwerpen van haar uiterlijk vergde een hele strijd. Martin weet wat hij wil; hij dringt je dat niet op, maar je luistert ernaar omdat zijn argumenten goed zijn. Zo heb ik haar aanvankelijk een haardracht gegeven waar ik toch na acht pagina's op terug kwam. Ik heb haar toen een ander kapsel aangemeten, waarbij ik er op moest letten, dat het onder een vlieghelm moest passen. January's definitieve haardos is geïnspireerd op die van Ginger Rogers in films als *Top hat* en *Flying down to Rio*. Ze ziet er nu een stuk vlotter uit dan in het begin het geval was. Verder baseer ik mijn personages niet op bestaande mensen. Een bijrol als dat kleine mannetje van de Italiaanse equipe kan wel aan de werkelijkheid ontleend zijn. In zijn geval is dat Mussolini.'

'Toen we met January Jones van start gingen, kozen Martin en ik voor de Klare Lijn, enerzijds omdat het een stijl is waarmee je je snel kunt ontwikkelen. Ik heb er erg aan moeten wennen; ik moest de Klare Lijn ontdekken – ik bezat indertijd helemaal geen Kuifjes – en leren waarderen, want wat Hergé deed vond ik eerst niet zo denderend. Soms heb je iemand nodig om tot inkeer te komen en dankzij Martin Lodewijk ging ik inzien van wat voor een enorme kwaliteit het werk van Hergé wel was. Geleidelijk aan ben ik me meer gaan thuisvoelen in die stijl, waardoor de tekeningen er ook lekkerder uit zijn gaan zien. En terwijl ik het vroeger vervelend vond als men zei, dat mijn werk op dat van Hergé leek, beschouw ik dat nu als een compliment. Ik ben wel van mening, dat je iets van jezelf aan zo'n stijl moet kunnen toevoegen. Het mag herkenbaar zijn, maar geen plagiaat. Anderzijds hebben wij voor de Klare Lijn gekozen, omdat Martin en ik er zeker van wilden zijn, dat de strip een succes werd. De Klare Lijn beleeft natuurlijk een hausse, mogelijk is het zelfs altijd een heel populaire stijl geweest. Dodenrit naar Monte Carlo verkoopt wat mij betreft prima. Er zijn in het Nederlands taalgebied 7000 albums van uitgezet en die zijn zo'n beetje allemaal verkocht. De overige 2000 van de oplage zijn nergens meer te krijgen. Ik vermoed dat Big Balloon ze in reserve houdt om als buffer te dienen bij het uitkomen van een nieuw deel. Het album is vertaald in het Frans, Duits, Deens, Noors en Portugees en ook Spanje schijnt er aan te komen. Of dat succes nu allemaal aan de Klare Lijn te danken is, valt natuurlijk moeilijk te bewijzen. Het is eigenlijk hetzelfde als met roken, waarvan men nog nooit heeft aan kunnen tonen, dat je er longkanker van krijgt... Een oorzaak van het succes kan ook de tijd zijn waarin January Jones gesitueerd is. Kijk maar eens naar het overweldigende succes van Indiana Jones, dat Batman met name in Europa niet kon evenaren. De jaren dertig hebben iets avontuurlijks; de wereld was nog niet zo bekend en je kon nog eens wat ontdekken. Afrika was onbekend, Azië ook; en nu gaat iedereen er op vakantie. Die tijd heeft iets exotisch voor ons, waarnaar wij, afgezien van de depressie, terugverlangen. Het leven was modern, en toch weer niet. En bovendien liepen er van die typische booswichten rond als nazi's, Jappen en kolonialen. In January Jones proeft het publiek die sfeer door de vormgeving en het verhaal. Ik teken ook allerlei bekende dingen als het Witte Huis in Rotterdam, terwijl oudere lezers de Gedächtniskirche in zijn oude glorie zullen herkennen. Ik denk, dat mijn gedrevenheid en enthousiasme voor het medium tot uitdrukking komen in de plaatjes. Hierdoor verzorg ik onder meer de details goed en ook dat zal zijn bijdrage geleverd hebben aan het succes van Dodenrit naar Monte Carlo. Wat de aandacht in de vakpers betreft, heb ik met dit debuutalbum niet te klagen gehad en ook de nominatie voor de Stripschappenning '89 was een opsteker, maar over het algemeen vind ik, dat debutanten best wel wat meer aandacht zouden mogen krijgen.'

'Een hindernis voor het succes is ongetwijfeld de lage frequentie waarmee de albums van January Jones uitkomen. Twee albums per jaar zou beter zijn, maar ik haal er slechts één per anderhalf

Elk jaar maakt Eric Heuvel een kerstkaart voor eigen gebruik

advertentie

Fantastische Verbeeldingen
NIEUW!!
jaarlijks terugkerend stripalbum met de beste Nederlandstalige fantastische stripverhalen. Prijs in boekwinkel f 4,50; voor contribuanten, inkl. verzending, f 5,50; voor anderen, inkl. verzending, f 6,25; bestellen door storting op Postbank rekening nr. 3694469 van Stichting Fantastische Vertellingen; Postbus 9195; 1006 AD Amsterdam
DAAR BLIJF JE IN LEZEN!
RARE BOEKJES REEKS

jaar. Dat komt doordat ik nog voor tachtig procent bij de douane werk. Daar gaan naar alle waarschijnlijkheid twintig procent vanaf, omdat ik voor Belfleur een gagstrip ga maken op tekst van Evert Geradts en Ruud Straatman. Het zou ideaal zijn als ik wekelijks één pagina Fleur, want zo gaat die strip heten, één pagina January Jones en een halve pagina voor een krant of tijdschrift zou kunnen maken. Dan zou ik nog twee dagen werken en vijf dagen strips tekenen. Het is de zekerheid van het ambtelijk bestaan waarom ik nog aan de douane vasthoud; ik ben huiverig voor een bestaan uitsluitend als free-lancer. Als ik nou met strips Uderzo-, Vandersteen- of Van den Boogaard-inkomsten vergaarde, durfde ik het risico wel te lopen om mijn baan eraan te geven. Wat dat betreft zou er een ondersteuningsfonds voor striptekenaars moeten zijn. Studenten krijgen toch ook een beurs? Er zijn nog andere stripplannen waarmee ik rondloop. Ik wil zelf ook gaan schrijven, omdat ik vind, dat de uiteindelijke creatie bij de schrijver ligt. De figuur ligt klaar. Hij is een Amerikaanse musicus, die in de periode december '39 tot november '41 door een groezelig theaterbureautje, denk daarbij aan dat van Hennie Huisman in zijn Soundmixshow, voor een optreden wordt uitgezonden naar bijvoorbeeld Azië. Ik ben zelf ooit in het voormalige Nederlands Indië geweest en heb de drang daar iets mee te doen. In mijn hoofd zie ik al pagina's van deze strip volledig af voor me en de balans tussen tekst en tekeningen is uitstekend; de humor is briljant en hetzelfde geldt voor de decors. Dan denk ik: 'Het beste van mijzelf moet nog komen, maar wat als ik dit niet waar kan maken? Hoe het ook zij, mocht ik het in de toekomst met strips druk gaan krijgen, dan zal ik niet gauw geneigd zijn een deel van het werk uit handen te geven, hoewel de werkdruk echt te groot kan worden. Daarmee wil ik niets ten nadele zeggen van mensen als Theo van den Boogaard, maar ik vind elk facet van het tekenen van strips gewoon te leuk. Alleen de inkleuring is te tijdrovend. Die wordt nu verzorgd door mijn vriendin Jacqueline. Zij is erg perfectionistisch, wat ten koste gaat van het productietempo. Ik zie het als mijn doel een evenwicht te vinden tussen perfectie en productie.'

***Theo van den Boogaard** werkt net als Eric Heuvel in de* Klare Lijn *en **Martin Lodewijk** schrijft de teksten van* January Jones. *Gezien hun verwantschap met onze jonge hond, geven deze twee oude rotten hun visie op diens werk.*

***Theo van den Boogaard**: 'Eric is een leuk verschijnsel aan het firmament. Hij tekent levendige plaatjes, goed doorvoeld. Al bij zijn binnenkomst in de stripwereld was hij heel ver. Ik heb veel werk van hem gezien, ook realistisch en dan zie je, dat hij de dapperheid heeft om allerlei experimenten aan te pakken. Het gevaarlijke van de Klare Lijn is, dat je andermans idioom kunt overnemen en dat kleeft er bij hem ook wel een beetje aan. Het ligt voor de hand dat je eerst de trucs van de Klare Lijn aanboort, maar daar groeit Eric overheen. January Jones heeft een gekke uitstraling die ik leuk vind. Ik vind het belangrijk dat iemand zijn huiswerk goed doet en dat ontbreekt er bij Eric wel eens aan. In anatomie, compositorisch en qua verteltrant kan het wel eens beter. Je moet streng zijn voor jezelf, maar daar zal hij niet altijd de tijd voor hebben. Toch komt er onherroepelijk een moment waarop je de standen die steeds terugkomen heel goed moet gaan bestuderen. Strips maken is toch de kunst van het doorgaan. Zoals ik geloof ik als eens eerder heb gezegd: Op kosten van de lezer mag je leren tekenen.'*

***Martin Lodewijk**: 'Eric is een praktische tekenaar, zijn werk is meteen te gebruiken. Hoewel hij verhoudingsgewijs vrij onervaren is, doordat hij veel tijd in zijn baan en dus niet in het tekenen kan stoppen, is hij toch zo professioneel, dat je hem niet jarenlang hoeft te coachen. Hij is natuurlijk niet de beste tekenaar ter wereld, maar juist daardoor is hij zo bruikbaar. Ik herinner mij iemand, die perfect een muziekfragment had leren spelen, maar daarmee kan men niet optreden. Al beheers je maar drie akkoorden, zodra er een logisch begin en eind aan je muziekstuk zit, kan dat wel. Eric en ik hebben veel gemeen: interesses en we zijn ook opgegroeid met de zelfde invloeden. Zijn vader bewaarde de* Heroïc Albums *uit de jaren '40, waarin mensen als **Tillieux**, **Tibet**, **Greg** en **Craenhals** begonnen. Zij hadden een professionaliteit die wij ook willen bereiken. Zeg maar: wekelijks een verhaal maken zoals bij de Amerikaanse* Sitcoms. ***Hergé**'s vroegste werk was ook louter professioneel, hij tekende geen pagina's voor het museum. Later ontstegen hij en Tillieux de professionaliteit. Wij spiegelen ons daaraan. Eerst en vooral wil Eric duidelijkheid voor de lezer. Daar nog iets aan toevoegen is iets wat he probeert te bereiken, maar geen bewust doel. **Van Gogh** zat ook niet te schilderen met het idee een museum te vullen, maar als je niet probeert door de professionaliteit heen te breken, heb je later wellicht het idee dat je mogelijkheden niet hebt uitgebuit. Eric's doel is denk ik niet de kunst, hij is geen tekenbeest zoals sommige anderen. Eric wil tekenen in dienst van een verhaal. Hij is heel ijverig als je je bedenkt, dat hij ook nog een baan heeft. Zijn werk kan altijd beter, maar dan moet je als een stel schakers elk plaatje gaan analiseren en zien wat voor consequenties het heeft voor het volgende en het eraan voorafgaande.'*

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A, 1095 XC AMSTERDAM
020-94 35 62

EEN MOOI BOEK...

Aubin Imprimeur
LIGUGÉ, POITIERS

door **ERIC DE GRAAF** en **HANS POLS**

Bij uitgeverij Bordas verscheen *Dictionnaire de la Bande Dessinée*, **een kloek boekwerk van 728 pagina's, samengesteld door** Henri Filippini. **Toen wij Filippini in maart spraken in Grenoble vertelde hij ons dat er al meer dan 10.000 exemplaren van de encyclopedie zijn verkocht en dat hij werkt aan een nieuw deel dat in 1992 zal verschijnen. De liefhebbers kennen Filippini onder meer als scenarist en schrijver van de redactionele teksten in het tijdschrift** *Circus*.

Aan het begin van de jaren zeventig begon hij, samen met twee andere auteurs, voor *Kuifje* en *Phénix* aan een wereldencyclopedie van het stripverhaal. Erg ver kwamen ze niet; er verschenen uiteindelijk slechts twee delen van de encyclopedie in boekvorm. Alhoewel we nu wel van A tot Z door kunnen lezen is ook *Dictionnaire de la Bande Dessinée* nog geen complete encyclopedie van het stripverhaal. Dat was ook niet de opzet van het boek. Het uitgangspunt van Filippini was om de lezer kennis te laten maken met zoveel mogelijk verschillende striphelden. Om deze reden is er vaak gekozen voor minder bekende strips van auteurs die al met een andere strip in het boek vertegenwoordigd zijn. Filippini's criterium met betrekking tot zijn keuze is zijn persoonlijke voorkeur. Een makkelijk uitgangspunt natuurlijk wanneer je kritiek al bij voorbaat de kop in wilt drukken.

Het boek bestaat uit verschillende delen, maar is voornamelijk opgebouwd uit twee blokken waarin respectievelijk de striphelden en auteurs in alfabetische volgorde de revue passeren. Filippini heeft, zoals hij in het voorwoord duidelijk zegt, 'gekozen voor de stripfiguren omdat dit de ware helden van het stripverhaal zijn'. Er kleven wat bezwaren aan deze keuze, want waar vinden wij bijvoorbeeld de strips van **Bilal** terug, een tekenaar die nog nooit een stripfiguur heeft bedacht? Bilal is terug te vinden, dat wel, maar om te weten waar moet men eerst het auteursregister opslaan. Behalve de alfabetische lijsten van stripfiguren en auteurs vinden we in het boek ook nog een korte geschiedenis van het stripverhaal, een tijdschriftenindex, een stripfigurenindex en een bibliografie. Onderdeel van die bibliografie is een lijstje met vakbladen. Hierin zijn uit Nederland *Zozolala* en...*Stripschrift* opgenomen.

Laten we ons in deze bespreking voornamelijk beperken tot de alfabetische lijst met stripfiguren die tenslotte bijna 600 pagina's beslaat. De helden staan, zoals gezegd, op alfabetische volgorde. In de kop wordt primaire informatie gegeven zoals land van herkomst, jaren van publicatie, uitgever en (belangrijkste) auteur(s). Hierna geeft Filippini informatie over de stripfiguur, de intrige van het verhaal of de serie, zijn mening en een lijst met zijn favoriete albums uit de reeks of van de auteur. Voor meer uitgebreide informatie over tekenaars en scenaristen wordt verwezen naar het tweede deel van dit boek, waarin deze behandeld worden.

De nadruk in het eerste deel ligt vooral op de Franse strip. Niet zo verwonderlijk, aangezien Frankrijk een land is met een grote stripproductie, maar ongetwijfeld zal ook het de Fransen zo eigen chauvinisme en de soms moeilijk beschikbare informatie over het stripverhaal in minder grote stripproducerende landen een rol hebben gespeeld bij die keuze. Buiten een groot aantal Franse en Belgische stripfiguren treffen we werk aan van Amerikaanse, Spaanse, Italiaanse, Japanse, Engelse en Nederlandse herkomst. En om op die laatste groep iets dieper in te gaan: Filippini vermeldt *Agent 327*, *De Alsjemaarbekend Band*, *De Partners*, *Eppo*, *Eric de Noorman*, *Franka*, *Gilles de Geus*, *Rechter Tie*, *Kapitein Rob*, *Kappie*, *Sjef van Oekel*, *Lila en Merijn*, *Piloot Storm*, *Professor Palmboom*, *Professor Pi*, *Roel Dijkstra*, *Sjors en Sjimmie*, *Soeperman*, *Storm*, *Virl*, *Roel en zijn Beestenboel* en *Willem Peper*. Een opmerkelijke keuze waaruit je zou kunnen opmaken dat de auteur voor wat betreft de Nederlandse strip vooral het tijdschrift Eppo/Wordt Vervolgd goed kent. Lang niet al de stripfiguren uit deze lijst zijn namelijk in Franse vertaling verschenen, terwijl bijvoorbeeld wel werk van **Aloys Oosterwijk**, **Harry Buckinx**, **Gideon Brugman**, **Joost Swarte**, **Daan Jippes**, **Thé Tjong Khing** en **Peter de Smet** in het Frans verkrijgbaar was/is. Een aantal van hen (Brugman, Swarte,...) komen we overigens wel tegen in het tweede deel. Dat *January Jones* ontbreekt kan te wijten zijn aan inleverdata. Dat Swarte ontbreekt is verbazingwekkender, het was best mogelijk geweest om *Jopo de Pojo* (die voorkomt in *l'Art Moderne*) op te nemen in de lijst met stripfiguren.

Lastig voor de Nederlandse lezer is dat strips waarvan een Franse vertaling bestaat zijn opgenomen onder de Franse naam. Je moet maar net weten dat *De Partners* in Frankrijk wordt uitgegeven als *Les Baroudeurs* bijvoorbeeld. *Eric l'homme du Nord* herkennen we nog wel, maar *Maxime et Lisa*? Zo heten *Lila en Merijn* van **Jan Vervoort** in Frankrijk.

Natuurlijk kennen wij als Nederlandse lezer de strips van eigen bodem beter dan Henri Filippini, maar het is niet te hopen dat alleen in de beschrijving van Franse strips spelfouten ontbreken. Een voorbeeld: **Dick Matena** wordt genoemd als auteur van *De Arhonautjes*.

Och, het Nederlands is een moeilijke taal! Laten we niet teveel over dergelijke details zeuren. *Dictionnaire de la Bande Dessinée* is in de eerste plaats een mooi boek waarin veel valt te ontdekken. We zijn strips tegengekomen waar we nog nooit van hadden gehoord, maar waarvan de afgebeelde illustraties naar meer deden smaken, hebben wat kennis weer opgehaald en nieuwe dingen ontdekt. Een uitgebreide analyse van de aantallen spelfouten, slechte keuzes van Filippini, domme opmerkingen en gebrek aan kennis laten we over aan de echte muggezifters van het beeldverhaal, die zijn er (helaas) zat. Wij vonden *Dictionnaire de la Bande Dessinée* een lekker dik, fraai geïllustreerd en overzichtelijk lees- en kijkboek waar veel plezier aan te beleven is.

BOEKEN

De lokroep van de Barones

Servais & Beaucarne
Casterman 1989
ISBN 90-303-8392-5
Prijs ƒ22,90
(72 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Jean-Claude Servais is een tekenaar die, hoewel zijn werk altijd herkenbaar blijft, toch telkens weet te verrassen. Vorig jaar verscheen de mooie, voor een Stripschappenning genomineerde verhalenbundel De Almanak en nu ligt De lokroep van de Barones in de winkel.
Twee elementen staan in Servais' nieuwe verhaal centraal: de maskers en poppen uit zijn verzameling en de muziek van en de persoon van Julos Beaucarne. Beaucarne is een liedjeszanger en schrijver van boeken die in zijn muziek en teksten eenzelfde liefde voor de natuur naar voren brengt als Servais. Het is daarom niet verwonderlijk dat zij ooit, na hun ontmoeting, zouden komen tot een vorm van samenwerking en dat werd De lokroep van de Barones.
In De lokroep van de Barones speelt Beaucarne de rol van knecht van de barones. Hij is verliefd op haar en wordt naar haar toe gelokt door zachte vioolmuziek. De muziek lokt hem een fantasiewereld binnen in een grot en hier ontmoet hij verschillende personages die zijn gebaseerd op de maskers en poppen van Servais.
De lokroep van de Barones is een heerlijk dromerig verhaal waarin fietsen vleugels hebben, dieren spreken en Miss Universe haar hart schenkt aan het gemaskerde publiek. De dialogen die Beaucarne voert met de maan, het jongetje en de witte pop waarmee hij het huis bewoond zijn absurd en geestig. De betekenis van het verhaal laat Servais aan de lezer over. Is er voor de gedroomde schoonheid geen plaats in de werkelijke wereld of bereid de droom ons voor op een rustige dood? Er zullen nog wel meer interpretaties mogelijk zijn. Wat blijft staan is een prachtige strip waarmee Servais opnieuw zijn betekenis bevestigd als romanverteller.

HP

Cupido 1: Aanstekelijke liefde

Malik & Cauvin
Dupuis 1990
ISBN 90-314-1338-0
Prijs ƒ7,50
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Vlak voor Valentijnsdag kwam het eerste Cupido-album uit. Een ideaal tijdstip voor een album over liefde en verliefdheid. In het album treffen we grappige verhaaltjes van verschillende lengte aan over het liefdesgodje Cupido, dat met zijn pijlen geluk brengt, maar ook voor rare of minder liefdevolle toestanden zorgt.
De kracht zit hem in het gegeven 'macht hebben over mensen', in dit geval over hun hart. Het is een variatie op 'als ik kon toveren', iets wat je als kind nogal sterk hebt. De pijlen beïnvloeden de betrokkene zo sterk, dat ze het tegenovergestelde doen van wat ze eigenlijk wilden, of juist niet. Ook dat laatste wordt als grap gebruikt. De thema's van de verhaaltjes zijn verschillend en ook bepaald niet altijd even grappig. Vooral grapjes die vaker worden gebruikt (man wordt verliefd, let niet op, dus veroorzaakt ongeluk) werken vrij irritant. Mijn voorkeur gaat uit naar enerzijds de onverwachte grappen (pijl is geen liefdespijl, maar gewone pijl) en anderzijds de verhaaltjes over een man en een vrouw die verliefd op elkaar worden. Daar zit de kracht in, vooral ook omdat Cupido zich niet altijd gedraagt zoals het zou moeten. Zoiets maakt een grap *basic* (vergeef me de uitdrukking).
Een leuk cadeautje.

PdB

De kleine Robbe 1: Geef een handje aan mevrouw!

Tome & Janry
Dupuis 1990
ISBN 90-314-1339-9
Prijs ƒ7,50
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Er was al eerder de grote Robbedoes, maar nu is er ook een kleine Robbe. Om misverstanden te vermijden: de grote Robbedoes is een stuk groter dan de kleine Robbe, maar kleine Robbe is niet de kleine broer van de grote, maar de kleine Robbe is de grote, toen die kleiner was.

Als je dit niet snapt, raad ik je aan het eerste album van de kleine Robbe eens te lezen. Het is ongetwijfeld één van de leukste albums van de afgelopen tijd.
Geef een handje aan mevrouw! is het eerste deel van de avonturen van de kleine Robbe, waarin bijna alleen 1-pagina-verhalen zijn opgenomen. Ik moet toegeven dat ik met enig scepticisme begon met het lezen van dit album, omdat er bij uitgeverij Dupuis de laatste tijd aan de lopende band albums verschenen met een kleuter in de hoofdrol. Denk alleen maar aan *Stefan* en *Jojo*.
Achteraf blijkt dit ongegrond, want de kleine Robbe is werkelijk ontzettend leuk en kan niet worden vergeleken met voornoemde reeksen. Dit omdat de grappen, ondanks Robbe's leeftijd, vrij volwassen zijn. Ze handelen niet alleen over school, vriendjes en vriendinnetjes, maar ook over verboden verlangens, mooie dames en volwassen lectuur. De plotjes van **Tome** en **Janry** zijn elk op zich weer even goed en de tekeningen zijn uiteraard zoals we van het duo mogen verwachten: prachtig.
Het album is uitgevoerd op de gebruikelijke manier met een slappe kaft en wat ook wel mag worden gezegd is dat het kleurgebruik alles nog een stuk mooier maakt.
Goede tijden voor de fans van Tome en Janry breken aan, want binnenkort verschijnt niet alleen deel 2 van de kleine Robbe, *Wijs niet met je vinger!*, maar ook het 42e deel van de volwassen Robbedoes en Kwabbernoot: *Robbedoes in Moskou*.

SN

Gotcha 1: Wals bij nachtelijk onweer

Humblet & Dufaux
Blanco 1990
ISBN 90-73106-05-2
Prijs ƒ7,95
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Tekenaar **Jean-Louis Humblet** publiceerde slechts enkele korte verhalen in Kuifje alvorens hij bij uitgeverij Blanco in het diepe werd gegooid met de reeks *Gotcha* op tekst van **Jean Dufaux**, gepokt en gemazeld met name waar het scenario's voor horrorstrips betreft. In het eerste deel maken wij

kennis met Gotcha Zeliski, die niet alleen in zijn hoedanigheid van charmeur niet goed uit de verf komt. Hij is geen persoonlijkheid die je duidelijk voor ogen staat en uitnodigt tot meeleven. Ook zijn belevenissen zijn blijven steken in oppervlakkigheid en kunnen derhalve niet boeien en dat terwijl het juist de opzet is van Dufaux om de lezer in een wurggreep van spanning te houden.
In het Wenen van het Interbellum heeft een demonische sekte zich tot doel gesteld de wereldheerschappij naar zich toe te trekken; dit door middel van de kweek van een superras. Dit doel alleen al zou je de stuipen op het lijf moeten jagen en zeker ook de soms bloederige optredens van de sekteleden.

Maar het verhaaltje is te dun, te langgerekt en vooral te bekend, zodat het nog minder indruk kan maken dan een B-film. Dat **Sigmund Freud** een rol speelt in dit album – hij is de baas van Gotcha die in de marge van het verhaal een belastinginspecteur tot waanzin drijft, waarbij Dufaux heel aardig in het mid den laat of de wetenschapper het nu expres doet – moet beschouwd worden als laffe koketterie in een poging dit niemendalletje op te fleuren.
Alleen Humblet imponeert; hij is een waardevol talent met een sarcastische kijk op de mensheid. Van zijn hand zijn mensen maar nare wezentjes, daar hoeven ze niet eens behekst voor te zijn. Ook zijn onbehaaglijke achtergronden, de inkleuring alsmede de opvallend dikke, gitzwarte kaders maken, dat de tekeningen de griezeligheid bezitten, die het verhaal zo node mist.

NU

Max London 1: Slaap zacht, meneer de president

Zoran & Toufik
Blanco 1990
ISBN 90-73106-04-4
Prijs ƒ7,95
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het begeleidende schrijven bij *Slaap zacht, meneer de president*, het eerste album in de reeks *Max London*, belooft veel goeds, maar waarom moest dit alles zonodig over twee boeken uitgesmeerd worden? Uitgeverij Blanco heeft hier een handje van en ik kan me zo voorstellen, dat het geen windeieren legt als je je klantenkring noodzaakt twee in plaats van één album te kopen. Het heeft in dit geval wèl tot gevolg, dat het eerste optreden van journalist Max London en zijn maatje de cameraman Sebastian Key tot aan bladzijde 35 toe geplaagd wordt door een gebrek aan ontwikkelingen die het verhaal in de juiste richting sturen. Maar dan raken de gebeurtenissen ook in een stroomversnelling en vinden de schitterende dingen plaats waarop iedereen zat te wachten. Het vervolg in *Agaou loa ontketend* zie ik derhalve gretig tegemoet.
London en Key jagen, hoewel dit dus een groot woord is, op het Caraïbische Windeiland op nieuws omtrent een in aanbouw zijnde stuwdam, die de vruchtbaarste vallei in de omtrek onder water zal zetten. Tevens wordt van het tweetal verwacht, dat zij een door hun hoofdredactrice gekocht, maar om onduidelijke redenen nooit bij haar gearriveerd schilderij achterhalen. Deze twee verhaallijnen smelten langzaam samen en ook de talrijke nevenintriges beschrijven alsmaar kleinere circels rond dat ene punt: de beruchte misdadiger Kramer Northway. De behoorlijke en nog steeds groeiende kluwen die de plot vormt alsmede de klare wijze waarop hij in elk geval tot nu toe ontrafeld wordt, zijn de grote verdienste van scenarist **Toufik Ehm**. Tekenaar **Zoran** kan zich niet aan zijn bescheiden hoeveelheid vakmanschap onttrekken, ofschoon hij enkele pogingen onderneemt om een plaatje filmisch te regisseren. Maar hij verstaat niet de kunst om met zijn regie indruk te maken.

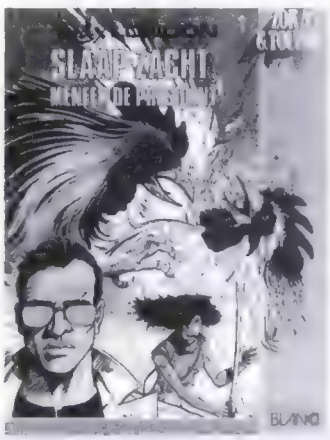

NU

Jimmy Boy 1: Zwerver in de dop

David
Dupuis 1990
ISBN 90-314-1340-2
Prijs ƒ7,50
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Jimmy Boy is een dertien jaar oude jongen, die opgevoed wordt door zijn vader. Het leven in de VS van de jaren '20 is niet gemakkelijk, maar Jimmy geniet toch van een onbezorgde jeugd. Aan deze gelukkige periode komt een abrupt einde als de vader, die actief is in de vakbeweging, tijdens een staking uit noodweer een stakingsbreker doodt en voor 10 jaar in de gevangenis verdwijnt. Jimmy Boy verhuist naar een weeshuis dat bestuurd wordt door een hardvochtige directeur en zijn kwaadaardige medewerker. Dit duo heeft het vooral voorzien op Jimmy en zijn vrienden. De jongens weten uit het tehuis te ontsnappen en vinden onderdak bij Zarof, de broer van een van de jongens, die samen met zijn vriendin een pompstation beheert.
In ruil voor voedsel en onderdak verrichten de jongens allerlei klusjes. het geld wordt echter schaars en Zarof en zijn vriendin vragen de jongens om hulp bij het beroven van een bank. De

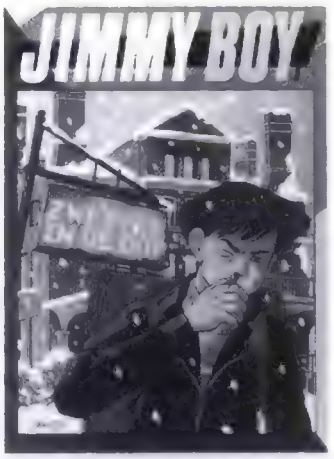

vrienden gaan akkoord op voorwaarde dat de wapens niet geladen zullen zijn. Het meisje houdt zich echter niet aan haar woord en de moord op een bankemployé is het begin van een drama. Jimmy Boy is de enige die zonder kleerscheuren weet te ontsnappen. Diep bedroefd om het verlies van zijn vrienden trekt hij de wijde wereld in.
Dominique David (jawel, een vrouw!) heeft weinig vertrouwen in de volwassenen en de autoriteiten. De corrupte gevangenisbewaarder, de parasiterende grootindustrieel en de directeur van het weeshuis verpersoonlijken de arrogantie van de macht. Daartegenover staat de wereld van de kinderen. Een wereld die zijn onschuld nog niet verloren heeft en waar solidariteit iets vanzelfsprekends is. Deze solidariteit is niet alleen gericht op hun leeftijdsgenoten, maar op iedereen die hulp behoeft. De schoolstaking brengt dit treffend in beeld. Deze bijna naïeve hulpvaardigheid heeft uiteindelijk rampzalige gevolgen.
De tekeningen van David zijn sfeervol en het verhaal loopt vlot. *Zwerver in de dop* is een soms wat sentimenteel avontuur, maar is vooral een ode aan de jeugd en de vriendschap.
Dit eerste deel is een geslaagde aanloop voor Jimmy's verdere zwerftochten.

EdG

De Musketiers 1: Het grote geheim

Mazel
Dupuis 1990
ISBN 90-314-1358-5
Prijs f7,50
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Mazel (Luc Maezelle) is weer helemaal terug.
Nadat hij een aantal jaren geleden succesvol was met *Ramtam-*

tam en Kierikielie, later *Vergeten Jungle*, werd het plots stil rond deze tekenaar. Geen publicaties meer in Robbedoes en (dus) geen nieuwe albums. In die tijd tekende Mazel wel een aantal langere en kortere verhalen voor Spirou, de Franse Robbedoes. Deze verhalen, *Les Musquetaires*, waren redelijk succesvol en ook in albumvorm deden ze het niet slecht. Zoals gebruikelijk komen de meeste strips uit Spirou ook in Robbedoes, maar in dit geval was dat niet zo. Met de hernieuwde belangstelling voor Mazel, vorig jaar verscheen bij uitgeverij Blanco een album van hem, is deel 1 van de avonturen van De Musketiers nu bij Dupuis verschenen. *Het grote geheim* is een leuk album geworden qua tekeningen, maar het verhaal blijft echt achter en is nogal voorspelbaar.
De drie musketiers worden geconfronteerd met Milady, een ter dood veroordeelde misdadigster, die door een list uit de beulshanden weet te blijven. Zij maakt jacht op de ene helft van de tweeling van de koningin, die zij per toeval in handen krijgt gespeeld. De musketiers krijgen nu de opdracht om de baby uit de handen van Milady en haar handlangers te bevrijden. Vooral Saint Emillion, één van de musketiers, krijgt het zwaar te verduren. Hij belandt in de kerkers, aan de galg en in de slotgracht, maar weet zich toch elke keer weer in veiligheid te brengen. Uiteindelijk belanden de musketiers bij een burcht waar een zwarte mis gaande is en waar het kindje zal worden geofferd. Dit weten de musketiers, bijgestaan door Cara het paard, te voorkomen, zodat uiteindelijk iedereen weer opgelucht adem kan halen en het tijd wordt om het boek te sluiten.
Er zullen van De Musketiers ongetwijfeld nog nieuwe albums gaan verschijnen, nu de serie ook weer in Robbedoes loopt. Of het oude werk, dat alleen in Spirou is verschenen, óók wordt uitgebracht is nog maar de vraag. Dit ten spijt, omdat die verhalen door **Cauvin** geschreven zijn en duidelijk beter zijn in opbouw en afwerking.

SN

Collectie Code 1: De Ayacks

Roels & Di Giorgio
Lombard 1990
ISBN 90-6421-791-1
Prijs f7,95
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Heel populair in Frankrijk is de romanserie *Signe de piste*. *Signe de piste* is ook de naam van de uitgeverij die deze reeks uitbrengt. Centraal in deze romans staan adolescente jongens, vaak padvinders, die – meestal op het platteland – spannende avonturen beleven. Een fameuze illustrator van deze romans is **Pierre Joubert** en ik kan de liefhebbers van (getekende) jongens aanraden om eens op zoek te gaan naar boeken met illustraties van Joubert. Maar, ter zake... Lombard zag wel brood in een serie verstrippingen van een aantal romans uit de serie *Signe de piste*. De Ayacks is het eerste deel in deze stripserie, die in Nederland de naam *Collectie Code* kreeg. De reeks is weer opgebouwd uit vier subreeksen: Dorpsverhalen, Detective, Avontuur en Griezelverhalen. De Ayacks verscheen als eerste dorpsverhaal en inmiddels ligt

VIDEO

Lady en de Vagebond

Benevista Home Entertainment 1990
VHS 582/16
(73 minuten, kleur, Nederlands gesproken)

Darling krijgt van haar echtgenoot, Jim Dear, met kerst een pakje. In de doos blijkt een alleraardigst hondje te zitten, *Lady* genaamd. Het tweetal is stapel op het huisdier. Het is Lady voor en Lady na. Tot er een baby ter wereld wordt gebracht. Dan zijn alle ogen gericht op deze spruit en wordt Lady een beetje vergeten. Daar is ze zeer verdrietig onder. De ramp wordt pas echt compleet als de afschuwelijke tante Sarah

komt logeren. Ze heeft twee krengen van katten bij zich, Si & Am. Deze doen er alles aan het leven van Lady te verzuren. Ze 'spelen' met de goudvis en doen allerlei dingetjes die Lady niet zou mogen. Tante Sarah daarentegen vindt het gedrag van Lady tegenover haar poesjes ruw. Ze is bovendien van mening dat een hond in huis, daar waar ook een baby toeft, absoluut niet kan. Lady wordt verbannen naar het hondehok. Daar ligt ze in de regen aan de ketting; met een muilkorf om... *Vagebond* komt langs. Hij raakt vertederd door de schoonheid van Lady. Zijn vriend de bever knaagt de muilkorf door en de lijn waar ze aan bevestigd zit. Nu kunnen ze op avontuur. Italiaans eten bij Toni (en luisteren naar de wereldberoemde song Bella Notte). Kijken naar de romantische sterrenhemel om vervolgens in de kennel te belanden (waar Peggy Lee – de zangeres – model heeft gestaan voor één van de blond gelokte hondjes met de ietwat loopse uitstraling). Daarna keren ze huiswaarts. Hier ziet Lady tot haar schrik een dikke, vieze rat baby's kamertje binnensluipen. Vagebond schiet er op af. Tante Sarah komt ook op de herrie af. Ze ziet niet de gedode rat, maar wel de straathond Vagebond. Hysterisch wordt de hondevanger te hulp geroepen. Vagebond wordt de hondekar ingeduwd om naar het asiel te worden gebracht, maar op weg naar deze vreselijke plaats krijgt de kar een ongeluk...
In deze grandioze Walt Disney-tekenfilm spelen honden een rol zoals ze er in werkelijkheid uit zien. De tekenaars bestudeerden tal van honden. Zo was Lady de cocker spaniel van regisseur **Luske**. vagebond gaf wat meer problemen. Hoe ziet een modale straathond er uit? Producent **Penner** herinnerde zich een fraai exemplaar op straat te hebben zien lopen. De Disney-mensen er op af. De hond was compleet onvindbaar. Op goed geluk ging men naar het dichtstbijzijnde asiel. En ja hoor (het lijkt de Bouquetreeks wel), daar zat-ie. Hij stond op het punt te worden afgemaakt. De Disney-

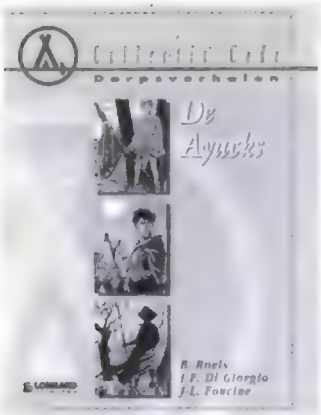

ook het eerste griezelverhaal *De gezant* in de winkel.
De Ayacks speelt zich af in Malaiac, een dorpje in De Vergeten Uithoek. Een groepje jongens, de Ayacks, houdt de saaie, brave volwassenen uit hun slaap met baldadige terreuracties. Niemand weet precies wie de Ayacks zijn en wie hun geheimzinnige leider is. Michel Angeli, een journalist, probeert dit uit te vinden. Hij en François Barre zijn de enige volwassenen die een rol spelen in dit verhaal.
De Ayacks is gebaseerd op een roman van **J.L. Foncine** en werd bewerkt door **Di Giorgio**, geen echte onbekende in de wereld van de strip. Hij werkte eerder samen met **Merezette**, **Griffo** en **André Taymans**.

Benoit Roels werd geboren in 1967. Hij groeide op – en woont nog steeds – op het platteland. Hij leerde striptekenen aan het instituut *Saint Luc* te Brussel, waar hij in 1988 de opleiding voltooide. Dat zelfde jaar legde hij aan **Georges Pernin** het idee voor om de romans *Signe de piste* te gaan verstrippen. Momenteel werkt hij aan *Herberg Het Koningskind*, een tweede dorpsverhaal.
De Ayacks is het mooie debuut van Roels, waarin hij duidelijk uiting geeft aan zijn liefde voor de natuur en voor het opgroeiende kind. Een liefde die misschien geworteld is in de jaren die hij bij de padvinderij doorbracht. Het verhaal dat hij illustreerde is er één over een hoog oplopend generatieconflict dat met veel begrip voor de belevingswereld van opgroeiende jongens werd geschreven.

HP

Hakan 1: De steen der veranderingen

Couto & Braz
R-Editions 1989
ISBN 90-6812-019-0
Prijs ƒ5,95
(48 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Blijkbaar heeft **Mozart Couto** een goede agent in Europa. In korte tijd verschenen drie boeken van de zoveelste hype die we op stripgebied mogen meemaken. Het eerste boek dat ik van hem onder ogen kreeg, *De reiziger*, zag er op het eerste gezicht nog wel aardig uit, maar *Hakan* heeft echt niets om het lijf.
Vat dit overigens niet te letterlijk op. Hoewel Hakan na een kleine ingreep door het leven gaat als een gespierde krijger, blijft hij wel kleding dragen.
Als het verhaal begint is Hakan nog een iel blond jongetje, maar eenmaal in het bezit van een merkwaardige steen verandert hij in de krijger die zijn volk moet bevrijden. Het is allemaal erg onorigineel, het oude verhaal van de barbaar die het opneemt tegen de techneuten die zijn volk (en daarmee de vrije mens) bedreigen, wordt maar weer eens verteld met als franje wat semi-mystieke prietpraat.

Het tekenwerk is onaantrekkelijk en de dialogen zijn van een absurditeit en ongeloofwaardigheid die we (gelukkig) nog maar zelden tegenkomen. Pulp, die als zwart/wit-comic misschien nog wel, maar als stripalbum zeker niet zou mogen verschijnen.

HP

mensen konden hem van een wisse dood redden...
Deze tekenfilm is ronduit oogstrelend. Dit 35-jaar jonge meesterwerk blijft een voorbeeld van tijdloos en perfect amusement. Grootmeester Disney heeft met deze tekenfilm een klassieker gebaard, die het bekijken keer op keer waard is. De Nederlandse nasynchronisatie is nieuw. Vorig jaar Pasen kwam deze hondse prent opnieuw in de roulatie en hoewel het product in de vijftiger jaren al van Nederlands stemmenmateriaal was voorzien, achtte men het nodig dit opnieuw te moeten doen. Een beetje jammer, want het oude geluid, dat overigens zeer goed verstaanbaar was, hoorde een beetje bij deze film. Dat doet echter niets af aan het nieuwe geluid. Voor de echte fans is de originele soundtrack een must. Al is het maar om **Peggy Lee**.

RvW

Wuzzles: Vlinderbeer

Benevista Home Entertainment 1990
VHS 546/16
(68 minuten, kleur, Nederlands gesproken)

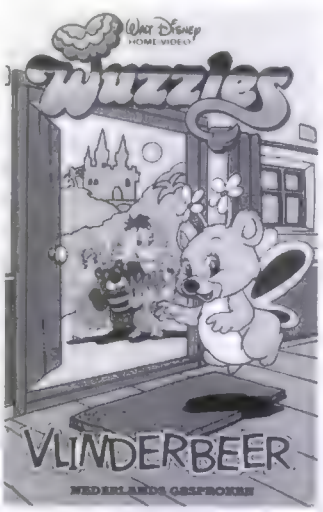

Ken je die mop van: het is grijs, legt een ei en geeft warmte? Een olikipkachelfantje. En zo kunnen we nog uren doorgaan. Deze grap is overgewaaid naar de Amerikaanse Disney Studio's. Daar hebben ze voor de tekenfilmserie The Wuzzles een kangoeroe gekruist met een olifant (oliroe) en een vlinder met een beer. Probeer je dit eens voor te stellen.
The Wuzzles was Disney's antwoord op de slecht getekende series voor de jeugd. De gemiddelde serie, die een jaar of vijf – of nog langer – terug over de beeldbuis rolde, bezorgde je in het gunstigste geval een blaar op je netvlies. Tegelijk met The Wuzzles bracht Disney de serie *The Gummi Bears* op de markt. Een tijdje later gevolgd door *Duck Tales*. Daarmee werd bewezen dat er ook in dit genre degelijke producten gemaakt kunnen worden. Toegegeven, je kunt dit soort tekenfilms niet vergelijken met een *Pinocchio*. Maar toch, met een beetje goede wil en wat fantasie is er ruimte voor kwaliteit. Series als The Wuzzles bleken en blijken bij de jeugd krakers te zijn. Vandaar dat dergelijke series ieder jaar weer een nieuwe lading titels krijgen toegevoegd.
Ook de jonge kijkertjes onderkennen de kwaliteit van deze Disney-filmpjes. Ze zijn kleurrijk, hebben vaart en zijn Nederlands gesproken. Hoewel op dat laatste zo nu en dan wel wat bezuinigd lijkt. Een iets beter geacteerde nasynchronisatie zou niet gek zijn. Van alle genoemde series heeft de videotheekboer(in) diverse titels in voorraad. Menigeen kan zijn (kinder)hartje sneller doen laten kloppen met het bekijken van 1Ô uur zorgvuldig gemaakt tekenfilmamusement. En voor de liefhebber: *Knabbel & Babbel* (die twee eekhoorns die Donald Duck wel eens dwars zitten) komen ook weer tot leven, nu als tekenfilmserie. Ze worden getekend in Japan, maar hebben geen spleetjes. Of het moeten vrouwtjeseekhoorns zijn. Maar da's een ander verhaal.

RvW

foto CAMILLA VAN ZUYLEN

'Tekenares' Yvonne van Gennip ontving het eerste exemplaar van Dik Bruynesteyn

Laat de kinderen voetballen

Alvorens het *Cartoon Aid Voetbakboek* op 6 juni jongstleden officieel gepresenteerd werd, had men ruimschoots de tijd een handtekening te bemachtigen van de heren tekenaars en... een dame? Was er in Nederland een striptekenares actief die ik niet kende?
Het 496 pagina's telende album kost *f*35,–, evenveel als zijn voorganger, waarvan inmiddels liefst 25.000 exemplaren zijn verkocht. **Dik Bruynesteyn** (losse opmerkingen van Appie Happie),**Fred Julsing**, **Leendert-Jan Vis**, **Stanley Heinze** (een groepsportret van het Nederlands elftal) en **Kees de Boer** maakten er speciaal nieuw werk voor. Verder vind je er de onvermijdelijke voetbalstrips als *Roel Dijkstra*, *de Wondersloffen van Sjakie* en –lekker ouderwets– *Kick Wilstra* in terug. Maar ook de mindere voetbalgoden komen aan bod, zoals *Snoopy*, *Heinz*, *Sarah Spits*, de *Agenten 212 en 327*, *Billie Turf* en *Dommel*. Ook nu weer steunt men bij aanschaf van dit tweede Cartoon Aid-boek het goede doel. Via het Nederlandse, Belgische en Internationale Rode Kruis zal je geld uiteindelijk naar het Rode Kruis van Argentinië vloeien, dat er een 'vriendenhoek' en drie opvanghuizen voor de straatkinderen van de stad Corrientes mee wil bekostigen. Om het nieuwe boek goed onder de aandacht te brengen, wordt er een promotietocht op de *Henri Dunant*, de boot van het Rode Kruis, door het land gemaakt. In Rome zullen originele pagina's uit dit tweede boek geëxposeerd worden.
Helaas, zo betoogde spreekstalmeester **Dik Bruynesteyn**, moest Oranje zijn ererondje oefenen, anders had men beslist het allereerste exemplaar in ontvangst willen nemen, die 6e juni in het Amsterdamse Holiday Inn Hotel. Nu ging het boek naar eerdergenoemde 'tekenares', die de ambassadrice van het Nederlandse Rode Kruis bleek te zijn. Haar naam: **Yvonne van Gennip**.

NU

HET VAK

Ampèregroep naar West-Duitsland

Het Duitse tijdschrift *Comic News* meldt in nummer 1, dat de Franse *Ampèregroep* de Duitse stripmarkt aan een onderzoek heeft onderworpen. Verschillende Duitse uitgevers werden door vertegenwoordigers van de groep bezocht en over anderen werden telefonisch inlichtingen ingewonnen. Het ziet er naar uit dat de mediagroep streeft naar een Europees georiënteerd stripimperium. Horen we binnenkort de eerste berichten over overnames van Duitse uitgeverijen?

HP

Personalia

Oud Stripschrift-redacteur en medesamensteller van *De Toestand*, **Pieter van Oudheusden** is voor de tweede keer vader geworden van een dochter. **Nana** werd geboren op 9 april 1990. Pieter en Annet, gefeliciteerd.

HP

Rust in Vrede

Aan de inhoud van het laatste album van *G. Raf Zerk* (deel 7) maak ik geen woorden vuil. De cover daarentegen herbergt een leuke inside-joke. Op een grafsteen staat de naam van dè Dupuis-vertegenwoordiger in Nederland: **J.B.J. Distel** (Joop); de Franstalige versie, *Pierre Tombal*, heeft op dezelfde plaats de naam van de Franstalige vertegenwoordigster van deze uitgeverij, **Christiane Medart**. Gevraagd naar de reden zegt Distel: 'Tijdens een vergadering in Brussel werd inderdaad zijdelings opgemerkt dat dit zou gebeuren, maar ik dacht dat het een grapje was en dat ze het nooit ècht zouden doen. Ach, alle Dupuis-coryfeeën zijn ondertussen in die strip al tussen 6 plankjes beland en weggedragen; ik was waarschijnlijk gewoon aan de beurt...'

AvO

Grenoble 1990

Wanneer je een tijdschrift maakt over stripverhalen, moet je alles net even eerder weten dan anderen. Het is daarom heel belangrijk om veel contacten te hebben. Niet alleen binnen, maar ook buiten Nederland. Dat was voor de redactie van Stripschrift reden om een treinreis (van 14 uur, pfff) te maken naar Grenoble om daar de tweede Salon International de la Bande Dessinée mee te maken. Op de mailing over de door ons georganiseerde busreis kwamen te weinig reacties binnen, zodat díe trip helaas niet doorging. Jammer, maar volgend jaar proberen we het nog een keer: *Angoulème* of *Grenoble* per bus moet te doen zijn.
In Grenoble spraken we dit jaar met tekenaars, uitgevers en agenten uit Joegoslavië, Turkije, Afrika (ja, daar worden ook strips gemaakt!), Spanje, West-Duitsland, de Verenigde Staten en natuurlijk uit Frankrijk. De salon was –de naam geeft het al aan– een waar internationaal gebeuren. Nieuwe contacten werden gelegd en we kregen eindelijk eens mensen te zien, waar we al een tijdje mee correspondeerden.
Maar er was natuurlijk nog meer, zoals een prachtige tentoonstelling rond de Japanse strip *Akira*, een aantal prijsuitreikingen, een overzicht van strips uit West-Duitsland, een tentoonstelling rond **Wilhelm Bush** en een geestige expositie met schilderij-parodieën rond Donald Duck en Mickey Mouse. Schilderijen waren er ook van **Moebius**, die zelf aanwezig was om met zijn fans te praten. Allemaal hoogtepunten, maar de meeste aandacht was er natuurlijk voor een grote expositie over

Blake en Mortimer.

We kwamen een paar bekenden tegen: **Gerrit de Jager** signeerde evenals **Marvano** bij Dupuis, **Lian Ong** en **Bert van der Meij** waren meegekomen met Sherpa-uitgever Mat Schifferstein, Hedy Stegge en Peter Kuipers; we kwamen **Greg** weer eens tegen, **Mézières** en **Bercovici**; **Hermann** spraken we een keer of tien, die was namelijk overal; we maakten kennis met het Italiaanse fenomeen **Mattotti** en... mevrouw Bos was er ook.

We hebben ons niet verveeld en het was hooguit jammer dat niet meer Nederlandse uitgevers en tekenaars aanwezig waren. Misschien volgend jaar.

HP

Kapitein Rob

In het najaar van 1990 zal bij uitgeverij Panda de tweede, herziene en uitgebreide editie verschijnen van het boek *Kapitein Robs stormachtige leven* door **Lex Ritman** (zelfs de titel is herzien). In het boek onder andere: 21 onbekende Kapitein Rob-stroken, Sint Nicolaasstrips van Kuhn, 3 geïllustreerde Kapiten Rob-verhalen, foto's van Kapitein Rob en de werkelijkheid, de reizen van Kapitein Rob in kaart gebracht, een volledige bibliografie van **Pieter Kuhn** en vraaggesprekken met onder anderen mevrouw Kuhn en tekstschrijver **Evert Werkman**.

Het boek verschijnt op groot formaat, is fraai gebonden, heeft een kleurenomslag, krijgt een omvang van ongeveer 60 pagina's en moet *f*34,50 gaan kosten

AvO

Bruintje Beer wordt 70

Eind dit jaar, om precies te zijn op 8 november, zal het exact zeventig jaar geleden zijn dat *Bruintje Beer* in de Engelse krant *The Daily Express* zijn carrière begon.

In Engeland is Bruintje Beer vandaag de dag nog steeds stripheld nummer één. Het jubileum zal daar dan ook groots worden gevierd. *Rupert's League*, de Engelse Bruintje Beer-fanclub is druk met de voorbereidingen bezig. Eveneens staat er een avondvullende speelfilm op stapel, waaraan **Paul McCartney** reeds zijn medewerking heeft toegezegd. Verder is er met de Canadese productie-maatschappij *Nelvana* een contract afgesloten voor het maken van maar liefst 64 afleveringen van 25 minuten animatie. Het zal echter zeker nog twee jaar duren voor al deze plannen verwezenlijkt zijn en we de resultaten mogen aanschouwen. Op welke wijze in ons land het lustrum gevierd gaat worden staat nog niet vast, maar te zijner tijd horen we er zeker meer over.

Nadat **Thom Roep** een tijdlang Rupert Bear-verhalen van **Alfred Bestall** in een nieuw jasje heeft gestoken, werkt hij momenteel druk aan de bewerking van de **Mary Tourtel**-verhalen (de eerste tekenares van Bruintje Beer) voor 'het vrolijke weekblad Donald Duck'. Naar alle waarschijnlijkheid zullen deze avonturen later in softcover-uitvoering verschijnen.

Ook bij ons is Bruintje Beer niet meer weg te denken uit het stripwereldje.

KS

Stripfeest in Duinrell

Op 30 maart werd door de firma's *Duinrell* en *NZH* een relatie-party georganiseerd. Het feest in het *Tiki*-bad stond in het teken van de strip-illustratie, een medium waar beide bedrijven in toenemende mate gebruik van maken bij hun promotie-activiteiten. Het hele Tiki-bad was door *Professor Ich* omgetoverd tot één grote strip-attractie met grote decors langs de wandelpaden, drijvende Disney-figuren in het bad, stripartikelen als prijzen bij een roulette-spel, tekenaars – zoals **Piet Wijn** en **Henk Kuijpers** – die in levende lijve aanwezig waren en Disney-glazen waaruit gedronken werd. De muziek werd verzorgd door enkele artiesten, waaronder **Pia Beck**, die onder grote belangstelling enkele sessie speelden. Het feest was een succes; er waren zelfs enkele gasten die een verfrissende duik in het bad tussen de drijvende Disney-figuren namen. En als men dan uiteindelijk huiswaarts keerde, kreeg men een tas met strip-items, waaronder uw eigen Stripschrift, mee naar huis.

IK

AGENDA

15 juni t/m 14 juli
Expositie Pascal Doury en Bruno Richard, Lambiek, Amsterdam.

23 juni t/m 28 juli
Expositie Don Lawrence, De Jacobijn, Haarlem.

21 t/m 29 juli
5e Stripfestival, Casino, Koksijde, België.

28 juli t/m 19 aug.
Expositie Mattotti, Galerie Witt, Dordrecht.

19 augustus
Stripfestijn op het Scheffersplein, Dordrecht.

19 augustus
Expositie Don Lawrence, Taveerne Ter Merwe, Dordrecht.

24 augustus t/m ?
Expositie Mattotti, Lambiek, Amsterdam.

1 en 2 september
5e Brabants Stripspektakel, Zaal Valkencourt, Valkenswaard.

27 en 28 oktober
8ème Fête de la BD, Audincourt, Frankrijk.

15 t/m 18 november
Bédéciné 90, 6e Festival du dessin animé et de la bande dessinée, Illzach, Frankrijk.

Comic Katalogus '90

Met de uitgave door Bart en René Visser uit Enschede van de *Nederlandse Comic Catalogus 1990* voorafgegaan door de Marvel Superheldencatalogus ('88) en de Superheldenkatalogus ('89) met beide alleen superheldenboekjes – is gepoogd een redelijk volledige inventarisatie van alle Nederlandse 'comics' (vertaalde Amerikaanse comics, uitgaven op comicformaat en bijbehorende uitgaven in een ander formaat) te maken. Het boekwerkje is bedoeld als mancolijst voor de verzamelaar, ook voor wat betreft de originele Amerikaanse uitgaven (deze worden er vaak bij verzameld ter completering van Nederlandse series).

Als basis voor de eerste uitgave heeft de rode Comiccatalogus uit 1981 gediend, die verder werd aangevuld en verbeterd aan de hand van

de verzameling van de samenstellers, informatie van comic-verzamelaars en aan de hand van diverse uitgaven op comic-gebied zoals bijvoorbeeld *Official Marvel Index to the X-men/Fantastic Four* enzovoort. Ook werd door de makers dankbaar gebruik gemaakt van *Overstreets Comic Book Price Guide*, de Britse comiccatalogus en *Who is Who in the DC Universe* voor het opsporen van de originele Amerikaanse nummers die gebruikt zijn voor het samenstellen van de Nederlandse uitgaven.
Er wordt naar gestreefd elk jaar, net voor de Strip-3-Daagse (weten zij veel!), een catalogus uit te brengen. Nu is reeds duidelijk dat een volgende catalogus alleen superheldenboekjes zal bevatten. 90% van de kopers van het boekje verzamelt volgens de samenstellers namelijk geen Illustrated Classics, Tarzan Classics, Sheriff Classics en boekjes van ATH.
De Nederlandse Comic Katalogus 1990 is te bestellen door *f*8,95 over te maken op Amrobank-rekeningnummer 44.51.35.417 ten name van R. Visser te Enschede, onder vermelding van Katalogus 1990.

AvO

Strip-3-Daagse 1990 gaat niet door

Het Stripschap liet ons weten dat de Strip-3-Daagse in 1990 definitief *niet* doorgaat.
De complexiteit van de organisatie en het wegvallen van voorzitter **Ton Schuringa** uit het bestuur van het Schap, maakten het organiseren van de Strip-3-Daagse, door een vereniging van vrijwilligers, in de huidige vorm onmogelijk.
Waarschijnlijk zal er in het najaar (oktober?) een Stripdag worden gehouden op een nog nader te bepalen locatie. Het zal een dag worden rond een speciaal thema. Uiteraard zal er onder andere tijdens die dag de mogelijkheid worden geboden strips te ruilen. Ook de Stripschap-prijzen zullen tijdens deze dag worden uitgereikt. Meer nieuws volgt op deze pagina's in een volgend nummer van dit blad.

AvO

Smurfen-verzamelaarsclub

Kortgeleden werd in Arnhem een *Smurfenverzamelaarsclub* opgericht. Hebben die mutsen van **Peyo** ook voor u een speciale bete-

STARS & STRI

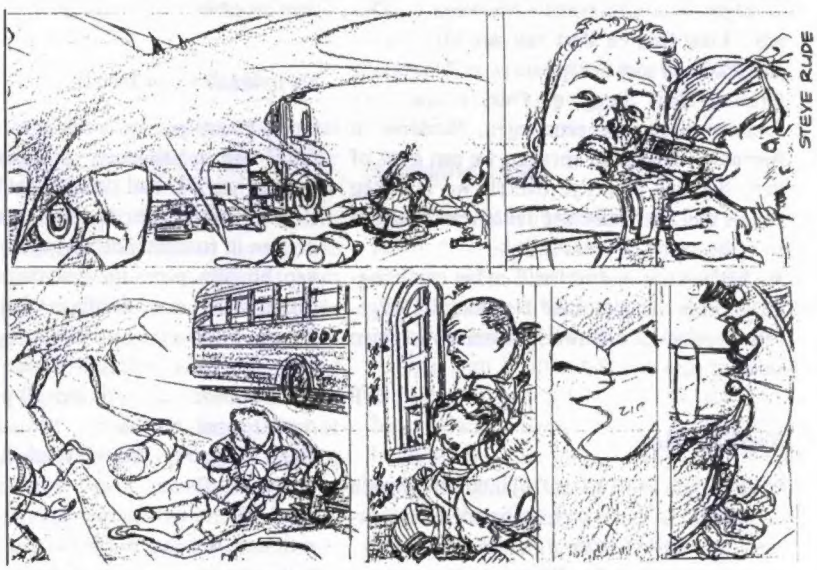

Hè hé, eindelijk!
Dit is de maand van vele langverwachte toppers. We beginnen met...

Who's Who

Bij DC komt er weer een nieuwe serie Who's Who **aan. Dit keer in een geheel nieuw jasje gestoken. Het geheel wordt op losse bladen, geschikt voor ringband, gedrukt. De serie bestaat uit 16 delen. Ieder deel telt 48 pagina's met 24 onderwerpen. Aan de voorkant krijg je een pin-up van de held en achterop vind je alle mogelijke info over hem/haar. Natuurlijk krijg je net als bij de vorige Who's Who tekenwerk van alle mogelijke toptekenaars. $4.95 per deel. Oef!**

World's Finest

Drie delen prestige-formaat met Batman en Superman, **die het opnemen tegen de** Joker **en** Lex Luthor. **Schrijver is** *Dave Gibbons* **en tekenaar is** *Steve Rude*. **Gibbons kennen we allemaal als tekenaar van de** Watchmen. **En dat hij kan tekenen heeft hij daarin ten volle bewezen. Of hij ook kan schrijven moet uit**

World's Finest **blijken. Wie ook heel goed strips kan tekenen is** *Steve Rude*. **In 1986 kreeg hij de** *Kirby Award* **voor zijn tekenwerk van** Nexus. **Helaas is deze strip een onontdekte parel voor het grote publiek gebleven. Zodoende moet Rude af en toe andere strips maken voor bijvoorbeeld DC. Hierin kan Rude laten zien dat hij een van de beste tekenaars van dit genre is.**
48 pagina's per deel voor $3.95.

Night of the living dead

Ik neem aan dat iedere horror-fanaat deze klassieker van *George Romiro* **kent. Er komt nu een vierdelige stripbewerking door horrormeester** *Steve Bisette* **van uitgever** Fantaco. **$4.95 per deel.**

Give me Liberty & Hard Boiled

Frank Miller **en** *Dave Gibbons*, **twee stripgiganten, voor het eerst samen op één project.** Dark Horse **belooft dat de strip in juni uitkomt. Gibbons tekent het en Miller schrijft. 48**

kenis, sluit u dan aan door *f5*, – over te maken op giro 849291 ten name van J.C.M. Wolthuis te Arnhem. Stuur tevens een briefje met uw naam, adres, telefoonnummer (en eventueel uw leeftijd en het aantal smurfen dat u bezit) aan de Smurfen-verzamelaarsclub, Katwoudehof 36, 6843 BX Arnhem. U ontvangt dan één jaar lang de Clubkrant in de bus.

AvO

Frank valt in de prijzen

De waardering van critici en collega's voor het werk van *Ragebol*-tekenaar **Frank Pé**, lijkt geen grenzen te kennen. Maar liefst drie maal werd zijn werk in Grenoble bekroond. Een prijs voor *De beeldhouwers van het licht* kreeg hij van de *CRIABD*, een club van religieuze stripliefhebbers onder de bezielende leiding van alomtegenwoordige *Père Francart*. Een andere club, de redactie van *Le Cahiers de la BD*, riep *De nacht van de kat* uit tot het beste stripverhaal van het afgelopen jaar. De Belgische stripprofessionals tenslotte, riepen Frank tijdens een bijeenkomst in Grenoble uit tot de beste striptekenaar van België, een eer die hij deelt met **Cabanes** voor Frankrijk, **Prado** voor Spanje en **Ralf König** voor Duitsland.

HP

Druillet stopt

Philippe Druillet, de man die bekend werd met de spectaculaire ruimteserie *Lone Sloane*, heeft het stripverhaal vaarwel gezegd. Hij wil zich helemaal gaan wijden aan het schilderen en werken aan theaterstukken. Concreet staat een musical in samenwerking met **William Sheller** gepland voor 1992.

HP

Sjors en Sjimmie Stripblad

Sjors en Sjimmie Stripblad nummer 13 wordt een voetbal-special met onder andere een nieuwe strip van *Roel Dijkstra*.
In nummer 14 begint *Alex*, het nieuwe *Jeremiah*-verhaal van **Hermann** en in nummer 15 viert de redactie eindelijk de terugkeer van *Agent 327* van **Martin Lodewijk**. Het werd tijd! Nummer 16 zal in het teken staan van 20 jaar *De Generaal* en zal onder andere voorzien in een nieuw 6 pagina-verhaal van de jubilaris.

AvO

S — door MICHEL NADORP

pagina's in kleur, geschilderde cover, $4.95 per deel. Verschijningsfrequentie: tweemaandelijks. (Meer informatie hierover vindt u in Stars en Strips in Stripschrift, 22e jaargang, nummer 10.)
Dark Horse **brengt zijn tweede zomertroef ook meteen uit:** Hard Boiled. **De tweede strip op tekst van** *Miller* **met tekeningen van** *Geof Darrow*. **De reclame-tekst geeft de volgende boodschap mee: Nothing you've ever seen or read has prepared you for Hard Boiled. Een gestoorde robot zaait dood en verderf. Actie en dubbele bodems. Vier delen, 32 fullcoulor-pagina's, albumformaat, $4.95 per deel.**
Ook bij deze uitgever de terugkeer van Starstruck **door** *Mike Kaluta* **en** *Elaine Lee*. **Het verhaal,** The expanding universe **geheten, bevat naast nieuw werk ook herdrukken. 48 pagina's, $2.95 per deel. Limited serie.**

Spiderman & Enemy Ace

Er zijn van die projecten waar een artiest jaren aan werkt. Het nieuwe hardcover-album van Spiderman: Spirits of the earth, **door** *Charles Vess* **is daar zo'n voorbeeld van. Vess is meer een illustrator dan een striptekenaar. Je kan dan ook veel mooi geschilderde plaatjes verwachten in dit door hem geschreven verhaal. In dit avontuur belandt Spiderman in Schotland en loopt de plaatselijke afdeling van de** Hellfire-club **tegen het lijf. Ik denk niet dat ze samen thee gaan drinken. $18.95 van Marvel.**
Nog een gepeperde pil in deze gepeperde prijsklasse is Enemy Ace **door** *George Pratt*. **Geen familie van Hugo, maar wel de schilder van de eerste vijf covers van** Legends of the Dark Knight. Enemy Ace **is een Duitse piloot uit WO I, ooit gestalte gegeven door** *Joe Kubert* **en** *Robert Kanigher*. **In het 128 pagina's tellende verhaal overpeinst hij zijn misdaden en wordt geconfronteerd met een Amerikaanse journalist die Vietnamveteraan is. De man heeft hem natuurlijk heel veel te vragen. Wellicht onder het genot van een heerlijk kopje thee? Prijs $24.95, uitgever is DC.**
Ook deze maand het al eerder aangekondigde *Harvey Kurtzman*'s Stange Adventures Book. **Marvel vraagt $19.95 voor deze 80 pagina's tellende hardcover.** *Kurtzman* **schrijft en doet de pagina-indeling volgens de beste** Mad-traditie. **De afmakers zijn** *Sergio Aragones, Tomas Burke, Sarah Downs, Rick Geary, William Stout* **en...** *Dave Gibbons*. **Tevens een ode aan Kurtzman van** *Robert Crumb* **en een frontispiece van** *Moebius*.

Verder deze maand...

De derde Superman-annual **door** *Walter Simonson*. **Hij heeft hem eindelijk af! Het is dan ook een extra lang verhaal van 64 pagina's geworden. Prijs: slechts $2.00.**
Spiderman **nummer 1 door** *Todd McFarlane*. **Twee versies, namelijk met een zwarte of zilveren cover. $1.75 per deel. Dit is de met veel tam-tam aangekondigde nieuwe Spidermanserie door de populaire McFarlane. Deze serie zal ook in Nederland worden uitgegeven.**
Mutant Summer Fun **nummer 1, 80 pagina's door** *Ann Nocenti* **en** *Brett Blevins*. **Met de New Mutants: Boom Boom, Wolfsbean, Sunspot en Warlock tegen de Vidiots uit Megopolis.**
Als jullie nu nog niet genoeg te lezen hebben weet ik het niet meer! Ik hou het hiermee voor gezien.

SJORS
SJORS en SJIMMIE
EN DE BROMSTAR
Sjors & Sji
STRIPWINKEL
SJORS
SCHEFFERSPLEIN
DORDRECHT
078 - 142012